Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл. СЕНТЯБРЬ 8 ПЯТНИЦА. № 212 (8980).

ортаа 2 коп.

110 муң тонна тарааны күрүне шыгжамырынга киирери Тыванын тараажыларының алдарлыг болгаш буянныг херээ!

А дүүн беш шакка чедир республиканың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге **23497** *тонна тарааны саткан.*

Совет Тыванын тараажылары! Төрээн чуртка 110 муң тонна тараа садар хүлээлгевисти алдарлыы-биле күүседиилиңер!

Тоску беш чылдың ийги чылының дүжүдүн кыска хуусаада чидириг чокка ажаан алыр дээш кандыг боттуг хемчегларни ап турарын, механизаторларның база тараажыларның ортузунда социалистиг чаршыты канчаар организастаанын Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуң партком секретары Д. Дамбадан бистиң корреспондентивис айтырган. Оон харыызын доңчузу-биле парладывыс.

—Совхозтуң ажыл-ишчилери СССР-ниң тургустунганының 50 чылынга төлептиг ужуражыры-биле алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш кызымак ажылдан турарын демдеглээр ужурлуг — деп, ол эгеннде чугаалаан. — Олар бо хүннерде тарааны чогуур үезинде ажаагаш, күрүнеге садар хүлээлгезин күүседир, үреэни болгаш мал чеми тарааны уруп салыр сорулгалыг ажылдан турарлар.

Партия, профсовилел комитеттери, дирекция дүжүт ажаалдазын организастыг чорударынче угланган чамдык боттуг хемчегларни алган. Ажылчын планны тургускан, техниканы болгаш механизатор кадрларны четчири-биле быжыглаан. Партияның, комсомолдуң бөлүктерин бригадаларда тургускулаан. Тарааның чидириин болдурбазы-биле улусчу контроль бөлүүнүң кежигүннери ажылдап, боттуг дузаны чедирип турарлар.

Амгы үеде совхозтуң ховуларында 29 комбайн тарааны тавычалай болгаш дорт кестирип киришкен, ажылдың темпизи хүн келген тудум бедип орар. Баштай ажаатылган шөлдерниң бир газыңдан ортумаа-биле 10 центнер дүжүт алдынган. Совхоз күрүнеге 407 тонна тарааны дужаган.

Механизаторлар бүдүрүкчүлүг ажылдазын дээш, оларга таарымчалыг байдалды тургузар талаазы-биле боттуг хемчегларни профсовилел комитети, дирекция ап чоруткан. Ынчалза-даа чемни комбайнерлерниң ажылдан турар черлеринге чедирип бээрин ам-даа организаставаан. Оон туннелин сентябрь 1-ден эгелээш, беш хонуктан үндүрерин шиитпирлээн. Тиилекчи бригадага шилчиир Кызыл тук, мурнакчы комбайнер, чолаачы болгаш өске-даа кижилерге шаңналдарны тургускулаан. Чаршытың тиилекчилеринге өске-даа шаңналдарны тыспырын негелделерге киргген.

Бригада төптери көскү агитация үүлдери-биле дериттинген. «Агитхуудусту» доктаамал үндүрүп турар. Солунларга бижиттинген соолгу чаа, солун үүлдерни азар самбыраны база тургускан.

Бай-Даг бригадазында, Арыг-Бажының шаңында Көк-Чыраа болгаш Арыг-Бажы школаларының башкылар коллективтерин агитмассалыг ажылдарны чорудары-биле быжыглаан. Олар бердинген даалганы багай эвес күүседип турарлар.

Совхозтуң партия, профсовилел, комитеттери база дирекция чери совхозта машинатехниканы, кижи күүнүн тараа ажаалдазын чедиишкиниг чорударынче угландырган.

БҮГҮ КҮШТҮ—АЖААЛДАЖЕ!

КҮЖЕНИИШКИННИГ АЖЫЛ-ИШ ДЭЭШ

Тоску беш чылдың ийги чылында Каа-Хем районда «Ленинчи өрүк» колхозтуң механизаторлары часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик агротехниктиг чурумнаа ёзугаар чоруткан, чайгы ажаалдазынче улуг кичээнгейни салганнар. Чымыштыг күшажылдың түннелинде колхозчулар чаагай дүжүттү өстүрүп алганнар. Олар бо хүннерде тараа ажаан алыышкынын организастыг чорудун, темпизин биче-даа кудулаттайн турарлар. Муң ажыг га черниң тараазын бастырган, оон гектар бүрүзүндеи 19 центнер дүжүт аллынган. Колхозтуң ниити тарылга шөлүнүн 58 хуузу тавычалай кестингген.

Ажыл-агый план ёзугаар 1830 тонна тарааны күрүнеге садар, ону колхозчулар эде көргеш, үш муң тонна эки шынарлыг тарааны күрүнеге дүжаарын хүлээнгеннер. Колхоз сентябрь 7-ге чедир 1316 тонна тарааны күрүне шыгжамырынче киирип, чуртувустуң күчү-шыдалын улам быжыглаар дугайын бодап, ону чугаалажып-даа турдувус.

Колхозка келген баштайгы үевисте мал чеминиң белеткелчилеринге дузалажып, силос салчып турдувус. 9 километр хире черге бистин автомашиналарывыс хүннүн-не 12—15 рейстерни кылып, хүн нормазын чолаачы бүрүзү ажыр күүседип турган.

«Коммунизмнин херели» колхоз районда ажыл-агыйлардан эң-не баштай бо чылдың дүжүдүнүн тараазын Кызылдың сайгарылга баазазынга чедирип, күрүне шыгжамырынче киргген. Юбилейлиг чылдың баштайгы тараазын Кызылче коммунист Ю. Бобков сөөртүп чедирген. Ол хүндүлүг даалганы ада ласканывыс таварылга эвес, Юрий дүжүт ажаалдазының мурнуу чарышда партия кежигүнүнге киргген, бүдүрүлгенин мурнакчызы. Колхозка келгеш, ол үлегерлиг чорууп база көргүзүп, эш-өөрүн хей-аъг киирип турар.

Юбилейлиг чылга тураскаткан социалистиг хүлээлге ёзугаар колхоз күрүне шыгжамырынче 3100 тонна тарааны киирер хүлээлгелиг. Ол сорулганы чедиишкинниг боттандырар төлөде, чүгле комбайнерлер, шаң ажылдакчылары кызымак шудургу ажылдаар ужурлуг эвес, бистер, автотранспортчулар база бедик харыысалгалыг ажылдаар ужурлуг бис. Колхозта келген 14 автомашиналарны комбайнерлер звенозунда быжыглаан. Комбайндан шанга чедир шалыпкын чорун, техниканың үреливишкиннерин болдурбазынче кичээнгейни күштелдирген бис.

Механизаторлар ортузунда дег, чолаачылар аразында социалистиг чаршыты база организастаан. Оон түннелин беш хонуктан үндүрүп турар. Чолаачылар Ю. Бобков, В. Сергеев, О. Чыртак-оол, И. Кузьмин олар чаршытың мурнуку одуруунда чорун турар. Түннел үндүрерде чүгле сөөрткен чүктүң хемчээлин, эртken орукту санап, ону кичээнгейге алыр эвес, харын ажылдың шынарын база көөр. Орукка тараа төгер, ажыл шагы хилис эрттирер чоруктарны болдурбазынче кичээнгей улуг.

Комбайнерлер, трактористер-биле аравыста ёзулуг ажылышчы харылзаа тургустунган. Бистиң техдузаламчы машинавыста дүнзаалал аппаратуразы бар. Оон-биле автомашинадаа, комбайн-даа кезектерин дүнзаалап алыр бис. Бир эвес машина азы комбайн үреди берзе, ону чүгле чолаачы, комбайнер сеттээр эвес, шупгувус дем катчып, ниити күш-биле кылып алыр чаңчыл тургустунган.

Кижилерниң бедик бүдүрүкчүлүг, харыысалгалыг ажылдаарына оон амыдырал хандырылгазы, дыштанылганы шын организастааны база улуг салдарлыг. Дыштаныр өрээлдериске келгеш, шыдыраа ойнаар, солун номчуур, радио дыңнаар бис. Агиткультбригаданың артистери өөн көргүзүп-даа чедип кээр, кинофильмнерни-даа ой-ойде көргүзүп турар-дыр. Бистиң АТБ-ниң профсовилел организациязы чолаачыларга радиоприёмникти садып берген. Эртен, кежээ оон делегей болуушкуннары-биле таныжып, Мюнхенде олимпий оюннарының чорун турарын сонуургап турар бис.

Хой тоннаа тарааны күрүнеге дужаар, хову-шөлдерде чоннуң байлакшылының үндезини алдын дүжүттү чидириг чокка ажаар улуг үүлеге үлүүвүстү киирер дээш улам күжениишкиниг ажылдаар бис.

А. ТЕРСКИХ,
Хову-Аксы АТБ-ниң колонна начальниги.

Алдан-маадыржыларның сорук кириишкини

ССР Эвилелиниң тургустунганындан бээр 50 чылынга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш «Алдан-Маадыр» совхозтуң ажыл-ишчилери бо хүннерде күжениишкиниг ажылдап турарлар.

Ажыл-агыйның тараажылары багай эвес дүжүттү өстүрген. Оон ажаалдазынче он комбайн киргген. Баштайгы хүннерде 133 гектар кызыл-тас, 122 га сула дорт кестингген. Кызыл-тастың бир гектарындан ортумаа-биле 11 центнер, суладан 16 центнер дүжүттү алган. Чамдык суггаттыг черлерниң тараазының дүжүдү баштай ажаатынган черлерден чаагай болур деп совхозтуң түскай эртемнигдери санап турар.

Олар бар аргаларын санап көргеш, 500 тоннадан эвээш эвес тарааны күрүне шыгжамырынга киирерин хүлээнген. Ону күүседип болурунуң бүгү аргалары совхозта бар.

Ажаан алыышкын чаа эгелезе-даа, ында ажылдап турар механизаторларның аразында мурнакчылар илереп эгелээн. Комбайнерлер Өндар Хүлер-оол, Монгуш Сүүр-оол хүнде бүдүн чартык норманы күүседип, мурнакчылар болу берген.

* * *

Совхозтуң сиген шөлдеринде ниитинин малына четчир санныг чем белеткээр ажыл-ишти ам-даа темпизи кошкавайн турар. Ында 135 кижиден тургустунган 18 звено хаара түгүнүн. Олар 2472 тонна сигенни белеткээр турган, 2203 тонна чедире берген. Планныг онаалгазын олар чоокку хүннерде доозар сорулганы салган ажылдап турарлар. Өндар Дөңгүр-оол, Өндар Канчыыр-оолдун удуртканы сиген белеткээр звенолары бердинген онаалганы күүседип, чаршытың тиилекчилери болганнар.

Малга чулуктуг чем белеткээринге ажыл-ишчилер база улуг кичээнгейни салган. Ферма чанында 5900 ажыг тонна погаан силос массазын салган. Ол планда көрдүнгениинден хой болуп турар.

„Сибиряктар“ немей келир

Бистиң республикавыстың тараалан ажыл-агыйларының комбайн парыгы бо чылын көскүзү-биле чаартынган. Эртижирей берген «СК-3», «СК-4» деп комбайнларның орнунга бедик бүдүрүкчүлүг болгаш дүрген чоруур «СКД-5», «Сибиряк» деп чаа комбайннар кээп турар. Бо комбайнларны механизаторлар мактан чугаалажып турарлар. Оларның дүргеп-даа кончуг, шала шык тарааларны бедин арыг кылдыр бастырып шыдаптар. Чаашкын эртken соонда 2 шак хире болганда «Сибиряктар»-биле ол тарааны эки шынарлыг ажаап ап болурунга бистиң мурнакчы комбайнерлеривис бүзүрээннер.

Удаас бистиң тараа шөлдеривиске 20 чаа комбайн немей келир. Оларны Минусинскиден алыр дээш «Тиилелте» совхозтан 14, а Бии-Хемниң «Хадыг», «Кызыл тараачын» колхозтарындан 6 механизатор ынаар чорупкан. Чаа комбайннар келген дораан ажаап алыышкынче киреллер.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары чүгле бо чылын бедин 152 «СКД-5» деп комбайнны алган.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

ТАРАА—БИСТИҢ БАЙЛААВЫС

БАШТАЙГЫ МААДЫРЛАРНЫҢ ШЫЛГАРАЛЫ

Новосибирскиниң «Калачевский» совхозунда келилде машинизи Петр Иванович Лещенконуң шылгарангай чедиишкини Кулунда ховузунуң тараалан улуг районунуң ажылышчилеринге дораан сурагжаан. «1972 чылдың юбилейлиг дүжүдүнүң маадыры» деп атты алырының чарыжының негелдезин Лещенко бодунуң облазынга бир-ле дугаарында недип алган. Негелдеде көрдүнген 1 муң гектарның орнунга 1100 гектарның тараазын бурунгу хүнге чедир ол кестирген. Ам Бүлунданың чүс-чүс механизаторлары Лещенко ышкаш ындыг мурнакчыларга деннежир дээш чаржып турар.

Карасуг районнуң ажыл-агыйларында ол черлерниң кол культуразы — кайгамчыктыг сибирь кызыл-тазын массалыг ажаан ап киринкен. Оон муң гектар шөлдерниң дүжүдү оныа чаагай. Районнуң тараажылары юбилейлиг чылда Төрээн чуртка 15 муң тонна тарааны пландан ажыр садар сорулганы салган.

ДАҢ БАЖЫНДАН ДҮНЕКИ ШАЛЫҢГА ЧЕДИР

Шушенск районнуң тараажылары тараазының дөртүн бир кезиин Красноярск крайда бир-ле дугаарында бастырып алган. Олар күрүне шыгжамырынга 7400 тонна тарааны ургган.

Районнуң ажыл-агыйларында ажаан алыышкынның бөлүктээр аргазын калбаа-биле ажыглап турар. Бирги бөлүк тарааны кестирип, а ийги бөлүк тавычаларны бастырып турар. Ында эң дуржулгалыг механизаторлар Ю. Моторин, М. Злобин, Н. Каншин, В. Павлюченко болгаш «1972 чылдың кезилдезинин гвардейжизи» ат дээш чаршытын өскедаа киржикчилери ажылдан турар. Оларның түс бүрүзү он мун центнерден эвээш эвес тарааны бастырарын хүлээнген. Мурнакчы механизаторларның дуржулгазын өскелерге дораан нептередип турар.

Красноярск крайның ажыл-агыйларында ам 500 муң ажыг гектарның тараазын кестирген. Сөңгу таланын Ангара унуи дургаар көдээ ажыл-агыйлыг районнары база тараа кезилдезинче кирген.

ДЕПШИЛГЕЛИГ АРГАЛАР-БИЛЕ

«Комбайн — тараа шаны — элеватор» деп шак ындыг маршрут-биле ам Казахстанның тараа оруктарында 150 муң чыгам автомашиналар шуужун турар. Дужүттү чидириг чокка болгаш кыска хуусаада сөөртүр дээш автоажыл-агыйларның чолаачылары, удуртукчулары болгаш түскай эртемниглери ажылды организасталарының депшилгелиг аргаларын калбаа-биле ажыглап турар.

Чижээлээрге, Сөңгу-Казахстан өбласта комбайнардан тараа сөөртүрүнге автомашиналарны дыка кызырар аргаларны берип турар чаа байдалды ажыглай берген. Ол арганы «Городецкий» совхозтуң механизаторлары Петропавловскиниң автоколоннаазының чолаачылары-биле демнежин тургаш бир дугаарында ажыглап киринкен. Кожугларлыг 25 автомашина болгаш «МТЗ-50» дээр дөрт трактор 80 комбайнның бастырын турар тараазын ында саат чокка сөөртүп турар. Мурнунда ынча комбайнның бастырган тараазын дажыглаарынга үш катап хой, машина негеттиниң турган.

АНГАРА КАВЫЗЫНДА КЕЗИЛДЕ

Ангараның кавызында кезилде изиг түлүк. Иркутск областың тараажылары баштайгы чүс мун гектарның тараазын кестирген. Тавычаларны бөлдүрери болгаш бастырары хүннүң калбарын орар. Чаа дужүттүн тараазы күрүне шыгжамырында кирип эгелээн.

Бо чылын тараа кезилдеи берге байдалларда чорун турар. Тараа дески быыпаан болгаш оларның чамдыызы чыдып алган. Аяс хүннер болганчок-ла чаъстыг хүннер-биле аралажып, харын-даа чамдык черлерге хар безин чаай кааптар апарган. Ынчалза-даа Иркутск черинин механизаторлары агаар-бойдустун аагын ажын эртип билир улус. Ажаан алыышкынны чер болганда тодаргай планнаан. Специалистерниң болгаш эң дуржулгалыг механизаторларның дузазы-биле ажаан алыышкын техниказын болгаш транспортун ажыглаарының маршруттары тодаргайлаттынган.

Ангара кавызының ховуларында чүс-чүс комбайннар дан хаяазындан карангы дүнеге чедир дагжан турар. Дүне шаннарга ажыл доостун тараазын дажыглаарынга үш катап хой машина негеттиниң турган.

(СЭТА).

«Соолгу чылдарда Алтайда специалистерниң ат-алдары, ажыл-агыйларда херектиң байдалы дээш оларның харыысалгазы дыка оскен» деп, «Колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгелин хогжүдеринге специалистерниң ролюн бедидер талазы-биле СЭКП-ниң Алтай крайкомунуң ажылының дугайында» СЭКП ТК-ның Доктаалында айыткан.

«Бийский» совхозтуң кол агроному Николай Устинович Коняхин — пенсиялап үне берген-даа болза, ажыл-агыйга үргүлчү дузалап турар. Ол амыдыралының бүгү дургузунда тараа өстүрүп, дуржулга ажылдарын кылын келген.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан оң талазынче): бирги үрезин ажылының агроному Н. Кудрявцева, бирги салбырның агроному Г. Андреева болгаш мурнунда кол агроном турган Н. Коняхин олар ажыл-агыйның дуржулга кылыр черинде турлар.

Е. ЛОГВИНОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

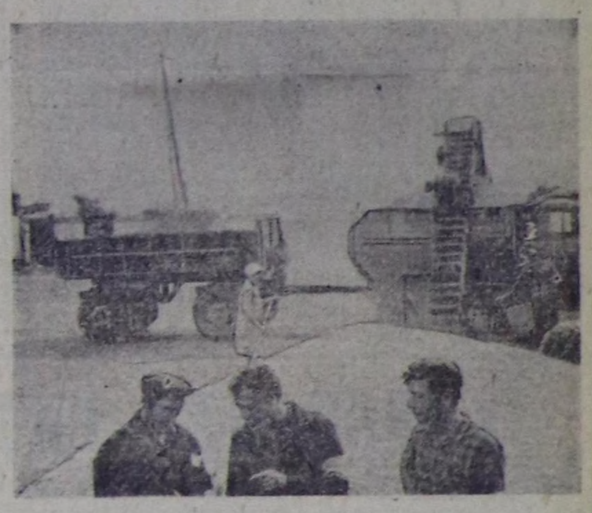

АЛТАЙ КРАЙ. Смоленск районуң «Совет Россия» совхозунуң ажыл-ишчилери байлак дүжүттү өстүргеннер. Ында ажаан алыышкынны шалыпкын болгаш чидириг чокка чорудун турар. Шаңнарда, шөлдерде, оруктарда-даа улусчу контролёрлар шыңгыы хынаалданы кылып турарлар.

ЧУРУКТА: улусчу контролёрлар (солагай талазындан оң талазынче) М. Чурилин, В. Попов олар бригадир В. Андросов-биле чугаалажып турлар.

Е. ЛОГВИНОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Дүжүт ажаап алыышкынынга шалыпчы ажылдаар

Тараа кезилдезин бедик темпилиг болгаш тергиин шынарлыг чорудар. Бүгү дүжүттү чаңгыс-даа тараа арттырбайн ажаап алыр. Чурттуң тараажыларының чүткүлү ындыг.

ССРЭ-ниң Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадынын ёзугаар алырга, сентябрьның баштайгы беш хонуунуң тоңчузунге чедир чуртта тарааны болгаш тараа-бобы культураларны 83.087 муң гектардан кескен. Бо дээрге ол культураларның эңгээн бүгү тарылга шөлүнүн 73 хуузу-дур. Кестингген тарааның 88 хуузун бастырын алган.

Ажаан алыышкынның ээнг-түлүк үеэн чөөн талакы районнарже шилчээн. Россия Федерациязының совхозтары биле колхозтары 52.025 муң гектарның тараазын кестирген. Ол — республиканың тараа шөлүнүн 73 хуузу-дур.

А. Дэвис Ленинградта

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА-ның корр). Сентябрь 6-да сураглыг америк хой-ниити ажылдакчызы, АКШ-тың Компартиязының ТК-зының кежигүнү Анджела Дэвис шаңналга конференциязынга ленинградчы журналистерниң айтырыгларын харыылаан.

Анджела Дэвис Совет чуртта ленинчи национал политиканың кайгамчыктыг чедиишкиннерин демдеглээш, совет республикаларының найыралдыг оң-бүлезиниң дуржулгазы өске-даа улустарга эки үлегер-чижек болурун айыткан.

Ленхоорсоветтиң даргазының бирги орлакчызы Г. В. Кочкин Анджела Дэвисти болгаш оон эштерин хүлээн алган.

Сураглыг америк хой-ниити ажылдакчызы болгаш оон кады чоруур эштери Ленхоорсоветтиң күүскомунга чораан болгаш ацаа баргаш хоорайның тоогузу-биле таныштыгаар. Ленинградтың тураскаал медалын Анджела Дэвиске тывыскан.

Анджела Дэвис болгаш оон кады чоруур кижилери алдарлыг крейсер «Аврорага», Марс шөлүнге база чораанар.

А. Дэвис эрмитажтың эртинелерин сонуургап көргеш.

Ол-ла кежээ америк коммунистер инженерлер-биле ужурашкан.

ТАРАА АЖААП АЛЫЫШКЫНЫНГА БИСТИҢ ҮЛҮҮВҮС

Таңды районну тараалан дижир бис. А Таңдының Хову-Аксы — ажылчын ангының сууру. Алдарлыг ажылчын ангы-биле тараачыларның аразында харылзаа быжыг. Боттодунга дузалашкан, байырлалдың өөрүшкүзүн үлешкен турар коллективтер хой. Бо дугайында тодаргай чижектерлиг, ханы уткалыг чугаа бистиң автотранспорт бүдүрүлгезинге чолаачыларның дүжүт ажаалдазынче чоруурунун мурнунда болган. Анаа тараажыларның өстүрген дүжүдүн кыска хуусаада чидириг чокка ажаап алырынга ак сеткиллиг киржип, чолаачыларлан хамаржыр бүгү хемчегларни алыр дугайын дугуруушкан бис.

Кайдыг-даа шиитпирни, чугааны тодаргай ажыл-херек-биле быжыглаар, бадыткаар болгай. Эрткен чылларда дүжүт ажаалдазынга киржилгевистиң дуржулгазын, кичээдиригларин утпайн, бүгү улусчу бо кампанияга баш удур эки белеткеирин шиитпирлээн бис. Бистиң Хову-Аксының АТБ-зинин чолаачылары «Коммунизмнин херели» колхозка ажылдаар болган. Көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш тараа сөөртүр автомашиналарның харжактарын чаартып, тараа шывар-брезентилерни белеткээн. Автомашиналарның техниктиг байдалын база катап-катап хынаап, негелдеге дүүштүр белеткээн, техниктиг дузаның машиналын, сеткичилерни түскайлап үнүрген.

Колхозка келиривиске, хову бригадалары бисти чылыыбиле утпуп алган. Онгар-Ховуда чаагай дүжүттү колхозчулар өстүрүп үндүргенин сеткил ханыышкын-биле көрүп, машина тулукчузунун, металлургтун, дагжынын, химиктин, транспортчунун, тараажының күжүн бир дем-биле катыштыргаш өстүрүп үндүргени чаагай дүжүттү чидириг чокка ажаап, күрүне шыгжамырынче киирип, чуртувустуң күчү-шыдалын улам быжыглаар дугайын бодап, ону чугаалажып-даа турдувус.

Колхозка келген баштайгы үевисте мал чеминиң белеткелчилеринге дузалажып, силос салчып турдувус. 9 километр хире черге бистиң автомашиналарывыс хүннүн-не 12—15 рейстерни кылып, хүн нормазын чолаачы бүрүзү ажыр күүседип турган.

«Коммунизмнин херели» колхоз районда ажыл-агыйлардан эң-не баштай бо чылдың дүжүдүнүн тараазын Кызылдың сайгарылга баазазынга чедирип, күрүне шыгжамырынче киргген. Юбилейлиг чылдың баштайгы тараазын Кызылче коммунист Ю. Бобков сөөртүп чедирген. Ол хүндүлүг даалганы ада ласканывыс таварылга эвес, Юрий дүжүт ажаалдазының мурнуу чарышда партия кежигүнүнге киргген, бүдүрүлгенин мурнакчызы. Колхозка келгеш, ол үлегерлиг чорууп база көргүзүп, эш-өөрүн хей-аъг киирип турар.

Юбилейлиг чылга тураскаткан социалистиг хүлээлге ёзугаар колхоз күрүне шыгжамырынче 3100 тонна тарааны киирер хүлээлгелиг. Ол сорулганы чедиишкинниг боттандырар төлөде, чүгле комбайнерлер, шаң ажылдакчылары кызымак шудургу ажылдаар ужурлуг эвес, бистер, автотранспортчулар база бедик харыысалгалыг ажылдаар ужурлуг бис. Колхозта келген 14 автомашиналарны комбайнерлер звенозунда быжыглаан. Комбайндан шанга чедир шалыпкын чорун, техниканың үреливишкиннерин болдурбазынче кичээнгейни күштелдирген бис.

Механизаторлар ортузунда дег, чолаачылар аразында социалистиг чаршыты база организастаан. Оон түннелин беш хонуктан үндүрүп турар. Чолаачылар Ю. Бобков, В. Сергеев, О. Чыртак-оол, И. Кузьмин олар чаршытың мурнуку одуруунда чорун турар. Түннел үндүрерде чүгле сөөртken чүктүң хемчээлин, эртken орукту санап, ону кичээнгейге алыр эвес, харын ажылдың шынарын база көөр. Орукка тараа төгер, ажыл шагы хилис эрттирер чоруктарны болдурбазынче кичээнгей улуг.

Комбайнерлер, трактористер-биле аравыста ёзулуг ажылышчы харылзаа тургустунган. Бистиң техдузаламчы машинавыста дүнзаалал аппаратуразы бар. Оон-биле автомашинадаа, комбайн-даа кезектерин дүнзаалап алыр бис. Бир эвес машина азы комбайн үреди берзе, ону чүгле чолаачы, комбайнер сеттээр эвес, шупгувус дем катчып, ниити күш-биле кылып алыр чаңчыл тургустунган.

Кижилерниң бедик бүдүрүкчүлүг, харыысалгалыг ажылдаарына оон амыдырал хандырылгазы, дыштанылганы шын организастааны база улуг салдарлыг. Дыштаныр өрээлдериске келгеш, шыдыраа ойнаар, солун номчуур, радио дыңнаар бис. Агиткультбригаданың артистери өөн көргүзүп-даа чедип кээр, кинофильмнерни-даа ой-ойде көргүзүп турар-дыр. Бистиң АТБ-ниң профсовилел организациязы чолаачыларга радиоприёмникти садып берген. Эртен, кежээ оон делегей болуушкуннары-биле таныжып, Мюнхенде олимпий оюннарының чорун турарын сонуургап турар бис.

Хой тоннаа тарааны күрүнеге дужаар, хову-шөлдерде чоннуң байлакшылының үндезини алдын дүжүттү чидириг чокка ажаар улуг үүлеге үлүүвүстү киирер дээш улам күжениишкиниг ажылдаар бис.

А. ТЕРСКИХ,
Хову-Аксы АТБ-ниң колонна начальниги.

Дүжүт ажаалдазының МААДЫРЛАРЫ

О. Комбужап.

О. Кара-оол.

ОҢГАР-ХОВУ — ТАҢДЫНЫҢ ТАРААЛАҢ ОРАНЫ

«КОММУНИЗМНИҢ ХЕРЕЛИ» КОЛХОЗТУҢ ТАРААЖЫЛАРЫ ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШЫГЖА МЫРЫНГА 3 МУҢ 100 ТОННА ТАРАА САДАР ДЭЭН ХҮЛЭЭЛГЕЗИН ХУУСАА БЕТИНДЕ КҮҮСЕДИР ДЭЭШ БО ХҮННЕРДЕ ЭРЕС-ШУДУРГУ АЖЫЛДАП ТУРАР.

ЮБИЛЕЙГЕ БИСТИҢ БЕЛЭЭВИС БОЛЗУҢ

Бистиң № 1 бригадавыс август 15—17-ден эгелээш 20 комбайн-биле хары угда кызыл-тасты тавычалай кестирип кирген. Тарааны ажаап эгелээр мурнунда бригаданың кежигүннерин чыгташ, тус-тус кижилериң ол чүгула кампанияга киржилгезин тодарадып, планныг онаалдаларны бергилээн бис. Ажаап алыышкыныны комплекстиг чоодары-биле тарааны бастырган соон дарый саваңны бөлүп сараттаар, күскү чер аңдарылгазын кылыр. күрүнеге тараа дужаалдазы-биле кады келир чылдың дүжүдүүн дугайында сагыш салып, үрезинге эң-не эки тараавы четчир кылдыр уруп алыр дээн ышкаш чүгула сорулгаларны аңаа тодаргай чугаалажып дугурушкан бис.

Планнан алганывыс ёзугаар кол культура — кызыл-тасты гектардан-на 12 центнерни алыр деп көрген чүве. Чазын тарылганы кыска хуусаада, агротехниктиг бедик негелделерни сагып тургаш чорудуп, чайгы ажаалданы эки эрттиргенивистиң ачызында тараавыстың дүжүткүрү бистиң маңан турганывыстан өрөнчок ашкан. Бир гектардан-на ортумаа-биле 16 центнер кызыл-тасты алыр аргалыг болдувус. Ол дээрге улуг чедишкин. Келир чылдың дүжүдүн магадылап, 800 тонна эки шынарлыг үрезинни уруп, арыглап алдывыс.

Ажаап алыышкынны 25 ажыл хүнүнде чорудар деп сорулганы салып алган бис. Оңгар-Ховунуң хайыразы — 3100 тонна тарааны Төрөэн чурттуң шыгжамырынга киирип, республикага бир дугаарында күрүне-биле үзе саначыр деп сорулганы салган бис.

Бригаданың мурнакчы комбайнерлери Оюн Комбужап, Александр Путинцев, Владимир Сластников, Оюн Дадар-оол олар ышкаш шалыпчылар аңаа улуг үлүүн киирип турар. «СКД-5» маркалыг комбайннарның башкарыкчылары О. Комбужап, О. Кара-оол биле А. Путинцевтиң звенозу хүнде 12,5 гектар черниң тараазын бастырар нормазын 25—30 гектар чедирип, чүткүлдүг чоруун көргүзүп келгеннер. В. Сластников, Н. Моңгуш биле О. Дадар-оолдуң звенозу тарааны тавычалай кестиреринге хүнде 16 гектар нормазын үргүлчү 150—200 хуу чедир күүседип келгеннер. Оларның кижи бүрүзү сезонда 700 гектарны кестирер деп алган хүлээлгелерин ажыр күүседир аргалыг болуп турар.

Таңды эдээнге бо чылын агаар-бойдус ындыг-ла таарымчалыг эвес болду. Удаадараа бүргеп, чаашкыннап, тараажыларга шаптыктап келген. Ынчалза-даа бистиң бригаданың кежигүннери ол шаптыктарны боттарының могаг-шылаг билбес чүткүлдүг күш-ажылы-биле ажып тиилеп турарлар.

Ажаап алыышкынның өске участоктарында киржип турарларның аразында күш-ажылчы үлегер-чижээн көргүзүп турар мурнакчылар база бар. Чижээ, чер аңдарып турар трактористер Михаил Миков биле Александр Андрияшин 400—400 гектар планныг онаалдазын доозар чыгаан. Саваң бөлүп, сараттаар звенода Константин Соломатов биле Түлүш Оолак 400 тонна ажыг саваңны сараттап ап, чүткүлдүүн көргүзүп турар.

Мооң мурнунда чылдарда бис механизаторларны бөлүктеп ажылдадып турган бис. Бо чылын звенолаар арганы ажыгладывыс. Бир ындыг звенога-ла 3 агрегат кирер. Бо арганың ажыктыы чүл дээрге, кижилериң демнежип ажылдаарынга эптиг, техниканы туруушкун чок ажыглаар, бот-боттарынга техниктиг ажаалдага дузалажырынга таарымчалыг болуп турар. Звенолар аразында социалистиг чарыштыг. Ооң негелделериниң бирээзи ажаап алыышкынны чидириг чок, эки шынарлыг чорудары. Ынчангаш звено кежигүнү бүрүзү ол дээш бот-харыысалгалыг.

Дүжүт дээш демисел бисте доостур чоокшулаан. Ону эки шынарлыг эрттирер, ооң-биле Ада-чуртувус — ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр чартык чүс чыл болур байырлалынга күш-ажылчы белекти соңнээр бис.

М. КУЛАКОВ,
трактор-хову бригадири.

ЧЭЭРБИ ИЙИ ЧЫЛ УЛАШТЫР

Колхозка чээрби ийи чыл иштинде механизаторлар келдим. Бо аразында кандаашкындан, сооктан, хаттан тараа шоолуг үнмээн чылдар, 1967 чылдың күзү ышкаш чаагай дүжүткүр-даа үелер тургулаан. Күс санында-ла «хову корабли» башкарып, дүжүт дээш демиселдиң мурнуку одуруунга түржүп келдим. Бо чылын бистиң колхозта тараа эки үнген. Ам кол харыысалга биске, комбайнерлерге, чолаачыларга онаажыр.

Күрүне мурнунга тараа дужаар хүлээлгевисти күүседип, бодувустуң хереглевиске четчир үрезинни, мал чеми тарааны складка уруп алыр дээш агаарның таарымчалыг үезин, техника-агрегаттарны чөп ажыглаар сорулганы дүжүт ажаалдазынче кирерде шинтпирлээн бис.

Тараа быжып, ажаалданың кидан массалыг үези эгелээни-биле чергелештир ажаап алыышкында агрегаттарны звенолар аайы-биле тургускан. Мээң удуртуп турарым звенода үш комбайн, ийи автомашина бар. Ниитизи-биле ажаап алыышкында 20 комбайн ажылдап турар, оларны звеноларга хуваагаан. Ол чорук үе-шагны чөп ажыглаарынга, кижи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидериге ажыктыг-дыр.

Тарааны кыска хуусаада чидириг чок ажаап алыр талазы-биле звенолар, тус-тус агрегаттар аразында чаржып турар. Чарыштың чоруп турар байдалын, ооң түңнелин беш хонуктап үндүрүп турар. Тиилекчилерни материал талазы-биле шаңнаарының чурумун тургускан. А тиилекчи болган звенону алдаржыдып, Күш-ажылчы алдарның түгүн көдүрүп, шаңналды бүгү механизаторларның хуралынга байырлыг байдалга тыпсып турар.

Бистиң звенонуң комбайнерлери, чолаачылар баштайгы хүннерден-не темпини кошкатпайн турар. Колхозтуң бир комбайнынга-ла бо чылын 250—260 гектарның дужудүн ажаар үлүг онаажып турар. Бистер хууда социалистиг хүлээлгелерни алгылаан бис. Ынчангаш 350 гектардан куду хүлээлге алган кижи чок. Мен бодум бо сезонда 700 гектарның дужудун ажаар сорулгалыг мен. Ам 360 гектар ажырдым. Кады ажылдап турар эштерим О. Кара-оол, А. Путинцев боттары аныяк механизаторлар. Ынчалза-даа ажылга кызымаа, ак сеткилдии-биле олар хоочун механизаторлардан дудак чок ажылдап турарлар. Сөөлгү үеде бистиң звенону чарышка тиилекчи кылдыр санап, комбайнерлерге-даа, чолаачыларга-дда вымпелдерни, акша шаңналын тывыскан. Биске дузалажыры-биле Хову-Аксының АТБ-зинден болгаш партия обкомунуң гаражындан чолаачылар келген. Обкомнуң чолаачылары Л. Ильченко биле М. Школин оларны бистиң звеновуста быжыглаан. Чолаачы өңнүктеривистиң быжыг сагылга-чурумнуу, техникага камныы, бедик харыысалгалыы биске дыка идиглиг болуп турар. Звено тараа бастырылгазында ажылдап турар болганда, бистиң темпивис чолаачылардан хамаарылгалыг. Звено кежигүннери хүннүң-не ийи нормадан эвээш эвес ажылды күүседип турар чорук дээрге автотранспортчуларның бисти эки хандырып турарының херечизи болур.

Социалистиг чарыштың негелделерни база чогумчалыг ажылдап кылганын демдеглекседим. Мурнакчыларга тиҥсыр шаңналдың хемчээли норма күүселдезинден хамаарылгалыг. Чижээ, норманы 120—150 хуу күүсеткен таварылгада 5 рубльдин шаңналын тыпсыр, 200 хуу күүсеткенде 10 рубльди бээрин доктааткан.

Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры А. Гиталовтуң «Тараа дугайында бодал» деп ханы уткалыг түүлү-биле бистиң механизаторлар танышкаш, ону түүлдүгзүнүп хүлээп алган. Бо чылдын дүжүт ажаалдазында чаа түүлдер бисте база тыптып келген. Ажылдың шынарын экижидип, кижи бүгүдезиниң харыысалгазын бедидери-биле шынарның талоннарын комбайнерлерде, трактористерде, чолаачыларда берген. Мажак арттырып, тараа төп, багай ажылдап турар механизаторга баштайгы удаада сагындырыгны колхоз кежигүнү кижи бүрүзү берип, ооң үш талонунуң бирээзин хавырып ап болур. Арткан ийизин хавыртыр болза, ажаалда соонда шаңналды механизаторга төлеп бербес дугайында айтырыг тургустунар. Бир талон хавыртканда шаңналдың 25 хуузун, ийини алысканда 50 хуу чедир чидирер. Бо чорук мораль-даа талазы-биле улуг шылгалда болбас аргажок.

Негелдени шыңгырадып, даандырган ажыл-херек дээш харыысалганы улгаттырган чорук улам эки ажылдаарын бистен негеп турар. Ам үеде бо бүгү негелделерни бистиң комбайнерлер, трактористер, хоорайдан, ажылчын суурдан келген чолаачы эштеривис эки сагып турарын беш хонуктарның түңнелдери көргүзүп турар-дыр. А бистиң звенога хамаарыштыр чүнү чугаалап болурул? Чарыштың тиилекчизиниң вымпелин үш удаа чаалап алган улус бис. Ажаап алыышкынның сөөлгү хүнүнге чедир бистиң комбайннарывыска ол тукчугаштар киискип турзун дээш, улам күжениишкинниг ажылдаар бис.

О. КОМБУЖАП,
комбайнер.

БИСТИҢ ЧЕМГЕРИКЧИВИС ЧЕР БОЛГАЙ

Адам-ием-даа тараачыннар чүве. Шору эр ашаргаш, мен база тараа тарыырынга өөренип, чер ажылының чымыжын, өөрүшкүзүн биле берген мен. Бо-ла колхозумга трактористиг, комбайнериҥ—чаңгыс сос-биле чугаалаарга, көдээ ажыл-агый машиналарын башкарарының мергежилдерин шиңгээдип алган мен. Бо мынчаар чер аңдарып, чайгы даң хаязын та чеже уткудум ыйнаан. Чазын аңдарган черниҥ шыгын базырып, үрезин чаштырып, күзүн дүжүт ажаап, элээн каш чылдарда ажылдап келдим.

Төрөэн колхозум-биле байырлашкаш, хоорайга чурттап көөр-дүр дээш Кызылга барып, чолаачылап-даа турдум, ынчалза-даа тараажының сеткил-сагыжы, ооң сагышсыралы меңзээ чоок болуп артып калганын дораан-на эскерип ааан мен. Кижин-даа, чазын-даа орукка бодалым тараа шөлү-биле холбашкан. Чемгерикчивис — ие́ черивис мени кыйгырып турганзыг апарганын эскерип кааш, дедир төрөэн колхозумче эвээ келген мен.

Эрткен күзүн комбайнга ажылдааш, 1000 га хире черниҥ дүжүдүн ажааштым. Бо чылдың чазынында трактор хүлээп алгаш, 300 гектар черни аңдарып, 1000 гектар шөлге тараа чаштырдым. Чаагай дүжүт өстүреринге трактористиҥ харыысалгазы кончуг бедик. Хөрзүнү трактөрист канчаар сайзыратканыл, тарааның өзүмү, дүжүт оон дыка хамаарыыр. Ынчангаш ховуларны чайын эки дескилеп, чемгеренче механизаторларның кичээнгейин мөөңнээн, ону агрономнар ыяк контрольдап турар. Дески, эки сайзыраткан шөл комбайннар ажылдаарынга база таарымчалыг.

Бо чылын Оңгар-Ховуда тараа чаагай үнген. Бистиҥ колхоз күрүнеге 3100 тоннадан эвээш эвес тараа дужаар хүлээлгелиг. Ол сорулганың боттанырының бүгү барымдаалары бар. Агроном, бригадир, учётчик хүнде кылдынган түүлдү түңнеп, ол дугайын көргүзүг самбыразынга демдеглеп турар. Комбайнерлериҥ ажылын, темпизин бистер, трактористер база сонуурган турар бис. Ынчанмайн канчаар, хүлээлге күүселдезин кижи бүгүдези сонуургаары билдингир.

Бо үеде чүгле тараа кестирер, бастырар, ону арыглааш күрүнеге дужаар деп чүвеге ажаанзыраашаш, келир чылгы дүжүт дугайын бодавас болза, бисти ёзулуг тараажы деп болбас ийик. Ынчангаш амгы үениҥ түлүк ажылдары-биле чергелештир күскү чер аңдарылгазын, үрезин уруушкунун уттуп болбас. Күзүн 5000 гектар хире черни аңдарары көрдүнген. Амгы үеде ону элээн күүседипкен бис. Силос салыышкыны доозулганы-биле чергелештир бүгү трактористериҥ хөй нуруузу ам чер аңдарылгазында келген. Баштайгы хүннерге бодаарга, темп ам бедээн. А. Андрияшин, Д. Оюн хүн нормазын 2 катап ажыр күүседип турар. Мен база оларның деңнелинде чоруп ор мен.

Күскү чер аңдарылгазының талазы-биле мурнувуста сорулгалар улуг. Аргалыг-ла болза, ажылды ийи эәлчеглеп организастаары чугула. Хамык ужур болза механизаторлар чедишпезинде. Ол дугайында мооң соңгаар кичээнгей салыр үе келген.

М. МИКОВ,
тракторист.

АЛЕКСАНДР ГИТАЛОВТУ ДЕТКИП ТУР БИС

Чурттуң сураглыг тараажы А. Гиталовтуң солуннарга бижээн үүлүн бистиң колхозтуң механизаторлары, тараажылары болгаш тускай эрдемниглери сеткилиниҥ ханындан сонуурган танышкан. Ол үүлүү колхозтуң хову турлаанга тускай чугаалажып көрдүүвүс. Кижи бүрүзү-ле хлебти, тарааны камналгалыг ажыглаар, ону төтчеглээринге удур демиселди чарлаарын дыка-ла чугула айтырыг-дыр деп чөпсүнген.

Тарааны өстүрүп, ону чидириг чокка ажаап алыры белен эвес ажыл-херек деп, сураглыг механизаторнуң үнелээнинге каттышпас аргакок. Бо чылын кочетовчулар боттарының чүткүлдүг күш-ажылы-биле бедик дүжүттү өстүрүп ап, ооң ажаап алыышкынын кыска хуусаада чорудар дээш демиселди республикага бир дугаарында эгелээн ажыл-агыйларның бирээзи.

Эш Гиталовтуң параалгага көдүрген айтырыын чугаалажып турган, бистиң механизаторларывыс тарааның төтчеглээшкинин, ажаап алыышкын үезинде янзы-бүрү чылдагаан-биле чидириин болдурбас дугайында шыңгыы түңнелди кылган. Ынчан практиктиг хемчег кылдыр дүжүт ажаап алыышкынынга холбашкан бүгү механизаторларга, чолаачыларга шынар талонларын тыпсыр деп шиитпирлээн бис. Ол хүнден эгелээн тракторист, комбайнер, чолаачы бүрүзүнге тускай маймыктың үш талонун тывыскан.

Ажылды үрей кылган азы тараа болза ону чидириглиг, мажактыг ажаап алган, автомашина-биле сөөртүп тура топ-чайган дээш демги талонну үш удаа үзе тырттырган туруп болур. Бир удаа шынар талонун үстүргенде ооң ээзи халаска тараа алыр эргезин ышкынар болгаш сезонда 320 гектардан ажыр тараа кестиргени дээш алыр шаңнал акшазының 25 хуузун казыдар, ийини удаада — тараа алыр эргезин болгаш шаңнал акшазының 50 хуузун казыыр, а үшкү удаада — оларның 100 хуузун казыдар, азы өскээр чугаалаарга, шаңнал-даа, немелде төлевир-даа албас.

Бо талонну ужур-дузазын тайылбырлап турувуста бистиң тараажыларывыстың арызында аңаа чигзиннер кижи чок болганы кижилериҥ тарааның камналгазы дээш ботхарыысалганы үнелээнин херечилеп турар. Мооң мурнунда бистиң колхозка тарааның чидириин, төтчеглеп будаңнаарын болдура бээр таварылгалар тургулаан. Бо чылын ажаап алыышкынның шынары дээш демиселди шыңгыыратканының ачызында бүгү-ле кижилериҥ харыысалгазы илергей бедээн.

Бригадир, звеночу, учётчик, деңзилекчи, механизатор, аныа колхозчу бүрүү кады-кожа ажылдап турар өөрүнүү ажылының шынарын хайгаараар, ону контрольдаар эргелиг. Колхозтуң удуртукчулары, тускай эртемниглериниҥ эгелээш, колхоз кежигүнү бүрүзүнге чедир мажактай тараа кескен комбайнериҥ, оорганлай чер чарган трактористиҥ, тараа төгүлдүр халыткан чолаачының шынар талонун үзер эргелиг.

Тараа — бистиҥ нинтилеливистиҥ үнелиг байлаа болганда, ооң камналгазы дээш демиселдиҥ шак ындыг шыңгыы болур ужурлуг дээрзин кочетовчулар билип турар. Улуг күштү үндүрүп турган өстүрүп алган дүжүтке-даа, эң-не чугула продукт — хлебке-даа камналгалыг болуру хамааты бүрүзүнүҥ ыдыктыг хүлээлгези болур.

Мооң мурнунда бис дүжүттү капчан-даа бол, чүгле соокка алыспайн ажаап алырын хараааш, грамм-даа тараа-ның чидириин болдурбас дээш демиселче кичээнгейни кошкадып турган бис. Амгы үеде күрүне шыгжайырынга 3 муң тонна ажыт тарааны киирип, эки шынарлыг арыг үрезинни четчири-биле уруп ап, ажыл-агыйның хереглелинге четчир тарааны курлавырлап алыр дээн сорулгавысты күүседирде, чидириг-биле демиселди болгаш ажаап алыышкынны эң эки шынарлыг доозарын бир дөмей чорудар деп шиитпирлээн бис. Ону чедип алырда дүжүт ажаап алыышкынының харыысалгалыг участоктарын быжыглаары чугула дээрзи биске билдингир. Ынчангаш бистиҥ колхозтуң тараа ажаап алыышкынында киржип турар 4 звенозунуң удуртукчуларынга ажыл стажы улуг, бедик мергежилдиг механизаторларны тургускан. Чижээ, звеночу О. Комбужап 20 ажыг чыл стажтыг, коммунист звеночу Оюн Яң-оол база-ла ол хире чыл ажылдаан. Мындыг шалыпчылар бисте эвээш эвес. Олар тарааны үнелеп-даа билир, ону ажаап, өстүрүп-даа шыдаар.

Г. ТАЛЬ,
колхозтуң кол агроному.

М. Миков.

Л. Михайлова шаңда.

В. Сластников болгаш ооң комбайны.

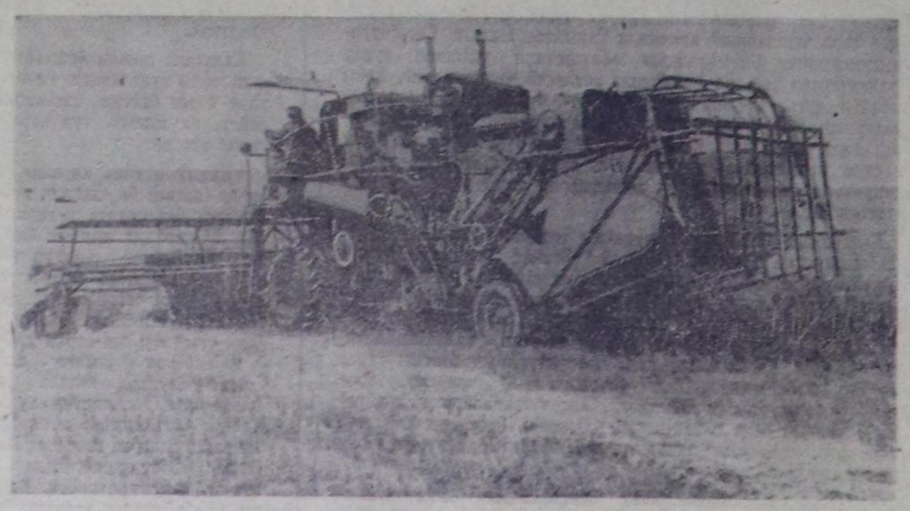

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотолары.

ТУДУГГА БОТ-ОРУЛГА-ЧАРЫЛГАЛЫГ БРИГАДАНЫҢ МЕТОДУ

Москвага беш чылдың дургузунда 27 млн. дөрбелчин метр чурттарга шөлүн ажыглалга киирери көрдүнген. Ол дөрге 580 муң өреге чурттаар чаагайжыды туттунган квартиралар-дыр. Ол хире хөй бажыңны канчан дүрген ажыглалга киирерил деп айтырыг-ла тудуг шөлдеринде, эргеөлдерде болгаш трестерде шинтпирлеп турар.

Ук сорулганы чедиишкининг боттандырарының амгы үеде эң ажыктыг аргаларының бирээзи—бригадаларга тудугну бот-орулга-чарылгалыг арга-биле чорудары болур. Ол арганы Москвада «Зеленоград» тудуг эргелелиндө Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. А. Злобинге удурткан тудуг бригадазы 14 каът бажыңның тудуунга эң баштай ажыглан эгелээн турган. Тудугда депшилгелиг бо аргага хамаарыштыр даваазында түүлдү Москваның Кол тудуг черинин начальнигиниң орлакчызы В. В. Пивоваров СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалап берген.

— Тудугну база күш-ажылдың төлевирин ындыг язылыг организастаары ам бисте пептерээн. Бот-орулга-чарылгалыг болур арга-биле Москвада ам 70 ажыг коллектив ажылдап турар. Чыл төнчүүнге чедир олариның саны 115 чедир көвүдээр.

Бот-орулга-чарылгалыг бригаданың ажылы кандыг язылыг организастаттының турарының дугайын кысказы-биле көрүп көрээлицер. Ындыг аргаже шилчээн бригада хамаарышкан эргелели-биле керээн чаргаш, тудуп турар объектизи дээш харысалганы долузу-биле бодунга алыр, тудугунуң ёзулуг ээзи апаар. Бригада кежигүннери тудуг материалдарының чарыгдалын, машиналарының болгаш техника ажыглалын, кылган ажылдың шынарын болгаш бот-үнезин боттары харыылаарлар. А тудуг эргелели керээ чарган бригаданы бүгү чүүлдер-биле бүрүн хандырар хүлээлгелиг. Бригада тудугну доозуптарга оон алдынган орулганын 40 хуузун бригадага төлөп бээр.

Чамдык түүнел чурагайларны көргүзерге мындыг: бот-орулга-чарылгалыг бригадалар сөөлгү 12 айларының дургузунда 72 бажыңны, 8 поликлиниканы, 3 уруглар албан черин, 8 бүдүрүлге корпузун ажыглалга киргеннер. Бо объектилерни тударыңа көрүнгөн чарыгдалдар 28 хуу кызырылган болгаш пландан ажыр тос муң рубльдиң орулгазы алдынган. Бир кижиге онаатыр ажылдан кылышкын 21,9 хуу өскен, ажыл төлевириниң фондузу 6 хуу камналгалыг болган.

А кол-ла түүл ол объектилерни хуусаа бетинде ажыглалга киргени болур. Чижээлээрге, Е. Озеровтуң бригадазы («Строитель» трест) 14 каът башняны 102 ажыл хүнүнде кылган. Ону 117 хүн дургузунда тудары төлевилелде көрдүнген турган. Н. Деминниң бригадазы (Свердлов районнуң тудуг-септелге трези) тос каът бажыңны 15 хонук бурунгаар ажыглалга дужааган. Б. Коноваловтуң бригадазы («Строитель» трест) 14 каът бажыңны 19 хонук бурунгаар тудуп доосканы.

Ол бүгү бажыңнарны панельдер болгаш улуг блоктар-биле кылган. Тудугжулар колдуунда-ла монтаж ажылдарын кылып турарлар. Доктаадын турган график ёзугаар тудуг материалдары (панельдер, блоктар) сөөрткен машиналар тудуг шөлүнге кээп турар. Бүгү кылыр ажылдарны ол хире кызыы кылдыр санап каан турда безин ажылчыннар графикти мөрөөн турарлар. Оон алгаш көөрге, тудуг объектилеринде чедир ажыглаттынмайн турар иштики курлавырлар, аргалар бисте ам-даа дыка хөй. Москваның үүгле Кол тудуг черинин бүгү бригадаларын бот-орулга-чарылгаже шилчидер болза чыл дургузунда пландан ажыр 12 муң квартираны тудуп болурун специалистер санаан.

Тудугнуң чаа аргазынче шилчээн черлериниң ажылында база бир эки үүл болза, ук бригадаларда күш-ажылдың сагылга-чурумунуң кезээде бедик деңнелде туруп турары болур. Ажылдан озалдаар, прогулдаар, анаа «таакпылап» олурар чоруктар шуут чидер.

Бот-орулга-чарылгалыг бригадаларның ажылының ажыктыг бооп турарын күш-ажылдың моральдыг болгаш материалдыг факторларының шын ажыглаттының турары-биле тайылбырлаар апаар. Ол арга тудуг бүдүрүлгезин эргелеп башкарарыңа ажылчыннарны боду-ла хаара туда бээр үүе болганда, тудугнуң салым-чолу дээш кижи бүрүзүнүң моральдыг харысалгазы бедип турар.

Бот-орулга-чарылгалыг бригадада ажылдап турар кижилер ажылды чогаадыкчы ёзуби-ле көөр, экономика айтырыгларын сайгарар апаарлар. Чүге дээрге, бригаданың кылыр ажылын планнап тургузарында (чеже материалдын, чеже кижиниң болгаш машина, техниканың негеттиннерин) бригада кежигүннери шуптузу киржип турарлар. Кылыр ажылын ол хире ыяк планнап алган бригаданың ажылдап турар объектизинге баарга ээ-харысалга чок октакан тудуг материалдары-даа, анаа турар кран-даа, кылыр үүе тыппайн анаа кылаштап турар кижилер-даа көзүлбес болур. Чүге ындыгыл? Бир тээ тудугга көрдүнгөн бүгү чарыгдалдарны канчаар ажыглаарын бригаданың эргезинде берип каан үүе болганда, артык чарыгдалдарны бригаданың күсели-биле дуглаттырар үүе болганда, ажылчыннар көпеек бүрүзүн халаска ытпазын бодай бээрлер. А көпеек дээрге анаа эрткен үе, будацнаан тудут материалдары ол-ла болгай. Материалдыг ядиг берииштиниң факторлары мацаа улуг рольду ындыг язылыг ойнай бээр.

Тудут материалдарын кадагалап, ажыглап турарын ап көрээлицер. Бот-орулга-чарылгалыг бригаданың ажылдап турар черинге баарга бүгү үүе эмелеттинген, чурумчыскаалдыг болур. Сүстүнүп чыдар цемент, бузук туйбулар көзүлбес—тудуг шөлүн аштап, арыглан каан үүе дег сагындырар. Цемент болгаш өске-даа материалдарны шык дүшпес черге эмелээн, туйбуну алырынга белен кылдыр чыый салган болур. Заводтардан шын эвес кылган азы бузук панельдер кээрге оларны дедир чорудуптар—оон өртээн төлөөр артык чарыгдалдың ажыы чок-ла болгай.

Тудуг объектилеринге күш-ажылды ындыг язылыг организастаан соонда үстүкү органнарның талазындан тудугжу бригаданың ажылынга хүн бүрүде киржир чорук шеглээр. Чамдык тудуг организациялары квартал азы чартык чыл доостур чоокшулап орда план күүседир дээш буу-хаа хөделип үнер чорук чамдык черлерде ам-даа бар. Ажыглалга дужаар хуусаазы чоокшулап келген тудугга өске объектилерге ажылдап турган кижилерни чыып экелгеш, дүн, хүн дивейн оон чедир кылдынмаан түүлдерни кылып туруп бээр. Ол үеде өске тудуглар анаа туруп турар. Амдыы тудугну ажыглалга киирген соонда оон алдынган шоолут эвес орулганы анаа ажылдап турган (өске-даа объектилерден келген) бүгү бригадаларның кежигүннериниге деңге үлептер. Ол тудугну фундаментизинден эгелээн-даа ажылчын, ону доозар дээш дузалажын келген-даа ажылчын 5—10 рубльдиң шаңналын алыр.

Бот-орулга-чарылгаже шилчээн бригадага ындыг практика апарган. Аңаа күш-ажылдың материалдыг идиг берииштини кижи бүрүзүнүң мергежилинден, кылган ажылга киирген үлүүнден дорт хамааржыр. Шаңнал акшазын үүрмектөвес, тудугну ажыглалга киирген соонда хары угда берип турар. Чилээлээрге Н. Деминниң бригадазы үстүнде чугаалаан тудуувусту хуусаа бетинде дужааган 2.200 рубльдиң шаңналын алган. Ол мынчаар хуваттынган: бешки разрядтың ажылчынынга 330 рубль, дөрткү разрядтыынга—283, а үшкүзүнге—235 рубль.

Шаңнал макталдын мынчаар хуваттының турары кижи бүрүзүнге моральдыг салдарны ыяап-ла чедирер. Шаңнал акшазы дөрге үүле кара күштен хамааржыр эвес, а кижиниң бедик мергежилинден, чогаадыкчы чоруунлан кол хамааржыр үүе-дир деп бодал бүгү ажылчыннарга билдинин турар.

Тудугжу коллективти долу бот-орулга-чарылгаже шилчидера нарын айтырыг. Шилчиишкин мурнунда белеткел ажылдарын хынамчалыг чорудар херек. Бот-орулга-чарылгалыг ажылдаар коллективти, оон кылыр тудуун баш удур шилип алыр болгаш объектини тудуг материалдары, документация болгаш акша хөрецилер-биле долу хандыргаш, бригада кежигүнериниң ажыл төлевирин тодараткан кара чаңгыс документ болур нарядты болгаш кылыр ажылдың четкиленчек графигин баш удур тургузар херек.

Бот-орулга-чарылганы шингээдириниң негелделерин баштай КЭО чөвүлелинге азы эртем-техниктиг чөвүлелге чугаалажыр. Бригадирлерни, тудуг эргелелдериниң удуртукчуларын, керээлиг ажылдаар организацияларының — сантехниктериниң, лифтёрщиктериниң, хандырылга черлериниң удуртукчуларын ол хуралга олуруштурары чугула. Бүгү үүнин белеткеп, база катап хынаап. бригадаларны долу бот-орулга-чарылгаже шилчидип турар бис.

1973 чылда биске ындыг бригадаларның саны 200 чедер. Бо чылдың октябрь-ноябрь айларында шеверлекчилер бригадаларын ындыг аргаже шилчидерин планнаан.

Н. А. Злобинниң бригадазының ажылын долузу-биле бижээн брошюра удавас үнер. Бо талазы-биле шеңелде ажылдары ам-даа үргүлчүлеп турар. Чижээлээрге, «Бригадириниң демделел дептерин» тургускан бис. Анаа бригаданың бүдүн чыл дургузунда кылыр ажылын баш удур бижип алыр. Кажан, каяа, кандыг объектини тударыл, аңаа кылыр ажылдарны кымныг хандырарын, тудуг материалдарын, техниканы кайын алырын тодарадып каан болур. Ол дептерде бригада кежигүнериниң разрядын айыткан даңзы, кижи бүрүзүнүң айда кылыр ажылының хемчээли, социалистиг хүлээлгеан дээш оон-даа өске үүлдерни сйыткан.

Н. А. Злобинниң дуржулгазын өске черлерге пептеди-ри чугула деп санаар бис.

Арагалаашкынга удур демисел чорудары —

бүгү-ниитиниң херээ

АМ-ДАА КҮШТЕЛДИРЕР

Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер талазы-биле хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң июнь 16-да үнген Доктаалын болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң июнь 19-та үнген Чарлыын амыдыралга боттандырар талазы-биле кандыг ажылдарны чорудуп турарын чугаалап бээрин бистиң корреспондентивис Кызыл хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң даргазының оралакчызы Елизавета Демьяновна УДУРАКИНАДАН дилээн. Оон чугаалааны болза:

— Кызылдың үүрмектеп садар садыг четкилериниң бүдүрүлгелеринге, Тере-Хөл, Сесерлиг сельполарынга, хоорайның кооперация садыгларынга, Садыг министерствозунуң конторалларына, бүгү столоваяларга, столовая болгаш ресторанның трезиниң буфеттеринге, автолавкаларга эзиртир суксуннарны садарын соксаткан болгаш араганы садыглаарының чамдык норма-чижеткерин тус-тус садыгларда хуваап тускайлаан.

Тудуг, өөредилгө болгаш уруглар албан черлеринге, ол ышкаш массалыг сөлгүүстээшкин болгаш чөнүүн дыштанылга черлеринге эзиртир арага аймаан садыглаарын хораан. Суббота, воскресенье болгаш байырлал хүннеринде Кызыл-садыгның бүгү магазиннеринге, Тере-Хөл, Сесерлиг сельполарынга болгаш кооперация садыгларынга 30 градустан өрү эзиртир суксуннарны садарын хоруп турар бис.

Садыгның бүгү организациялары, хөй-ниитиниң чемненилге черлери эзиртир суксуннарны (магазиннерге, ресторанларга, кафелерге болгаш өске-даа черлерге) садыглаар апаар таварылгада хооркүүскомнуң садыг килдизинин чөпшээрелин алырын чурумчуткан. Ол ышкаш водка болгаш өске-даа эзиртир суксуннарны эртенгиниң 11 шактан эгелеп садар болгаш 30 градустан өрү арага аймаан кежээкиниң 19 шакка чедир садарын Кызыл-садыгның бүгү магазиннеринге, ресторанар болгаш столоваялар трезинге, Сесерлиг болгаш Тере-Хөл сельполарынга дааскан.

Эзирий берген кижилерге болгаш назы четпээннерге арага садыглаарын бүгү садыг организацияларынга хоруур айтыышкынны берген. Ындыг чорукту биле тура оларга арага садар садыг ажылдакчыларын ажылдан үндүрериниге чедир, херек апарза истелге органнарынга хүлээдириниге чедир хемчегни алыр.

Садыг бүдүрүлгелеринге, хөй-ниитиниң чемненилге черлериниге пивону, квасты, соктарны болгаш өске-даа эзиртпес суксуннарны кудуп садыглаарын чөпшээреп турар. Кафеге, закусочноеге, ресторанларга, столоваяларга болгаш өске-даа хөй-ниитиниң чемненилге база садыг черлериниге садыглаашкын үезинде корум-чурумнуң культуразының бедик деңнелге турарын чедип алыр.

Арагалаашкынга удур демиселди күштелдирер дугайында чогуур хемчеглерни алырын көдөө Советтерге дааскан.

Алкоголизмден хоочурап аараанның үчёдун тургузар болгаш эмнээриниң хемчеглерин алырын, алкоголизмни эмнээриниң профилактиказының талазы-биле ажылды, ону дорт харыылап турар албан черлериниң ажылын эжиждерин чугулалап көөрүн хоорайның кадык камгалал килдизинге дааскан.

Кудумчуларга, хөй-ниити черлериниге корум-чурумну сагыырын болгаш магазиннерге, столоваяларга, сесерликтерге база чуртталга бажыңнарының эжиктер аскынга арагалаар чоруктарга удур шыңгыы демиселди чорударын хооркүүскомнуң иштики херектер килдизинге дааскан.

Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур хемчеглерни күштелдирер талазы-биле хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын амыдыралга боттандырар талазы-биле комиссияны хооркүүском тургускан.

Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер талазы-биле хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын амыдыралга боттандырар талазы-биле комиссияның ажылдап кылганы план ёзугаар колхоз, совхозтарга болгаш улуг үлетпүр бүдүрүлгө база албан организация черлериниге танымылга ажылдарын чоруткан. 60 ажыг лекцияны чөн ортузунга номчаан, тайылбыр ажылын кылган. Садыг болгаш хөй-ниити черлериниге үш рейдилерни чоруткан. Рейдилерден чогуур түүнелдерни кылгар. Буруулуг кижилерге хемчеглерни көргүскен. Чижээ, Кызылдың № 3 профессионал техниктиг училищезинде В. Арендев, ЦЭС тудуг эргелелинде В. Моностыршин ажыл шагында арагалап, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээп рейд үезинде илерээн. Оларны чарлык ёзугаар акша төлөөр кылдыр торгаан. Ындыг ийи-чаңгыс арагачылар-биле демисел моон соңгаар-даа күштелир.

Хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, ажылдан оспаксыраар, ажылга ызырынмас, маңгысталчак амыдыралдыг, өг-бүлезин хүндүлевес арагалаар ындыг кижилер-биле демисел — бүдүрүлге, албан организация черлериниң удуртукчуларының, партия, совет ажылдакчыларының, комсомол, хөй-ниити организацияларының херээ болур.

Сессияга чугаалашкан

«Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер талазы-биле хемчеглер дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы үнгенден бээр чамдык ажылдар кылдынза-даа, чаа Чарлыктың негелделерин күүседир талазы-биле ажыл ам-даа кошкан деп түүнелди Тес-Хем район Совединиң сессиязы үндүрген. Район прокурору Д. Мижиттиң илеткелинде, саналдарда хөй фактылар ол түүнелди бадыткаан. Партия, профэвилел, комсомол организациялары Чарлыкты хуралдарынга чугаалажып, ону районнуң чонунга калбаа-биле таныштырган. Ажыл-ишчилер Чарлыкты улуг чөпсүүшкүн-биле хүлээп алган. Чарлык үнген соонда магазиннериниң ажылдаар шагын, арага садарын эде тургускан.

Ынчалзажок арагалаашкынның кадыкка, ниитилелге хоралыының дугайында лекция, беседалар районга ниитизи-биле эвээш чоруттунган. Социалистиг хоойлу-дүрүм талазы-биле доктаамал комиссияның илеткелинде айыткаы-биле алырга, «Ак-Эрик», «Чодураа» дээн ышкаш улуг ажыл-агыйларга безин ындыг темага үүгле ийи-үш лекция болган. Культура, спорт ажылдары, улусчу дружиналарның, эш-хуу судтарның ажылдары ам-даа дээштиг чорбайн турар дээрзин сессиядан айыткан. Ылаңгыя Самагалдай көдөө Совединиң чанында, «Ак-Эрик», «Чодураа» колхозтарда «Тес-Хем» совхозтуң ийиги, үшкү салбырларында эш-хуу судтары сөөлгү үеде чаңгыс-даа херек көрбээн. Үүгээр деп санадып турган Берт-Даг суурда эш-хуу суду безин ажылын сулараткан.

Көдөө Советтер хөй-ниити организацияларның ажылын кошкак удуртуп турар. Шак ындыг четпес ажылдары дээш Самагалдай көдөө Совединиң даргазы И. Биле-оол, Берт-Даг көдөө Совединиң даргазы турган С. Артына сессияга шыңгыы шүгүмчүлеткен.

Ол ышкаш назы четпестер-биле ажыл база кошкак. Милиция чанында уруглар өрээли, назы четпээннер-биле ажыл чорудар комиссия кемхерек үүлгедиишкиннерин болдурбас хемчеглерни баш бурунгаар ап чорударынче кичээнгейни угландырары чугула.

Арагачыларга удур кижизидилге ажылы чоруттас удуртукчуларга хамаарыштыр тускай пунктуну Чарлыкта киргген. Ону кичээнгейге албас, азы херексевээн таварылгалар барып сессияга санал берген эштер чугаалаан. Коммунал ажыл-агый черинин даргазы эш Ч. Борбак-оолга райкүүскомнуң иштики херектер килдизинден «медээ» келген. Ында ол организацияның бухгалтери Д. Ховалыгның дугайын дыңнаткан болган. Дарга бо талазы-биле хемчег албаан. Элээн болганда, ол-ла бухгалтер база катап арагалаан. Коллективке ол эштиң чурумун чугаалажып, баш удур хемчег алган болза, хөй-ниитиниң чурумун ол үревейн барып болур турган. База бир чижек. «Ак-Эрик» колхозтуң чолаачылары Намзырай, Нурзет оларның чолаачылаар эргезин машинаны эзирик башкарган дээш хавырган турган. Ынчалза-даа ол ийи чолаачы машинаны база катап эзирик мунуп чорааш, катап туттурган. Ындыг харысалга чок чоруктарга удур демиселди чорударының чугулазын сессия айыткан.

Арагалаашкынга удур демиселди ам-даа бүгү талазы-биле күштелдиреринин сорулгаларын айыткан шинтпирни сессия хүлээп алган.

А. ДЕМБРЕЛЬ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Ажыл-ишчи хүлээлгелер

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Улусчу Көрейде митингилер, хуралдар эртип, аңаа ажылчы чон Көрейниң Күш-ажылчы партиязының болгаш чазааның торээн чуртун тайбың каттыштырарынче угланган политиказын бүрүн деткээнинин бүзүрелдин кылдыр үлетпүр, ажыл-агый тургузуушкунун дүргедедир, улус ажыл-агыйының алды чыл планын хуусаа бетинде долдур, ажыр күүседир хүлээлгелерни ап турар.

Кансоннуң чуртта кан шуткуур эң улуг заводунуң коллективи, Пхеньянның пос аргыыр комбинадының болгаш өске-даа бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары чыл планын Көрейниң Күш-ажылчы партиязының тургустунганының оюнга уткуштур — октябрь 10-да күүседир деп шинтпирээн.

Виналон бүдүрер «Февраль 8» заводтуң ажылчыннары виналон бүдүрерин эрткен чылдаазындан бүдүн чартык катап көвүдедирин болгаш бүдүрүлге черинин күчүзүн 2,5 катап улгаттырарын хүлээнген.

Патриотчу митингилер чурттуң көдээ ажыл-агый кооперативтеринде база болгулап турар. Ындыг митингилериниң бирээзи «Чонсанри» кооперативинге болган. Оон ажыл-ишчилер бо чылын тараа, погаа, эзт болгаш чимис бүдүрерин көвүдедирин төлевилээн.

Шаңналдар тывыскан

ПАРИЖ. (СЭТА). Каттышкан Нациялар Организациязының чырыдыышкын, эртем болгаш культура айтыырларының талазы-биле делегей жюризи (ЮНЕСКО) бижик билбес чорук-биле демиселдиң шаңналдарын тывыскан. Совет чазактың Н. К. Крупская аттыг шаңналын Иранның «Чырыдыышкын корпузу» деп организациязынга тывыскан. Массалларны өөредиринге болгаш бижик билбес чорукту узуткаарынга дуза чедирер сорулгалыг ол организация 1962 чылда тургустунган. Иранның хаанының Мохаммед Реза Пехлеви аттыг шаңналын Индияның «Грам шишпам мохим» шимчээшкининге тывыскан. Ук шимчээшкин 1961 чылдан 1970 чылга чедир 9,7 миллион кижини бижикке өөредирин организастаан.

Ол шаңналдарны сентябрь 8-те — бижик билбес чорукка удур демиселдиң делегей хүнүнде лауреаттарга ЮНЕСКО-нуң чиргине директору Р. Майе байырладдыы-биле тыпсыр. Улуг назылыг чонну бижикке өөредир айтырыга хамаарыштыр ажылдап турар хөй-хөй чурттарның чеди организациязының буянныг ажыл-чорудулгазын жюри хүндүлел бижиктери-биле база демдеглээн.

Альенденин чугаазы

САНТЬЯГО. (СЭТА). Президент соңгулдазынга Улусчу чаңгыс эң эвилелиниң тиилээн хүнүнден бээр 2 чыл болган оюнга тураскааткан, хөй кижилиг митинг Сантьягога болган. Чилиниң президентинин Сальвадор Альенде аңаа делгеренгей үүе чугаалаан.

«Эрге-чагырганы улусчу чазактың холга алганы-биле чергелештир Чилиге эгелээн социал-экономиктиг чаартылгаларның боттаныры кажандаа соксаттымас. Ону чаңдыр бодап алгаш, чурттуң конституция тургузуун өскертирин оралдажын турарлар ханы алдагдалды кылып турар» деп, чурттуң политиктиг байдалынга хамаарыштыр президент медеглээн.

Чазакты Чилиниң улузунуң деткип турарын бүгү чуртка ажылчы чонуң сентябрь 4-те эрттирген чыскаалдары бүзүрелдиг көргүскен. Ол чыскаалдар оон-биле чергелештир реакцияга шыңгыы сагындырыг болган деп, С. Альенде айыткан.

Чоннуң эрге-ажыктары дээш

БРАЙТОН. (СЭТА). Консерваторларының «Үлетпүрде харылзаалар дугайында» ажылчыннарга удур хоойлузунга удурланырының национал хүнүн эрткен вторникте британ ортулуктарга эрттирген.

Профэвилелдерни камгалаарының удуртулга комитеди Брайтонга митинг организастаан. Ында ам британ тредюниониларының конгрези эртип турар. Митингиге күш-ажылдың британ каттыжышкынының съездизиниң делегаттары-биле кады Лондоннуң, Манчестерниң, Бирмингемниң, Глазгонуң болгаш өске-даа хоорайларының ажылчыннар төлөөлекчилери киришкен.

Профэвилелдер чазактың онаар штрафтарын төлөөриндеп ойталап, эрге-чагырга черлериниң профэвилел баштыңнарынга удур дерзин үүлдер кылырынга шинтпирлиг ойтур шавыышкынны бербишаан, ажылчыннарга удур хоойлуга удурланыышкынны күштелдирер ужуруг деп, ук Комитеттиң даргазы Кэвин Хэлпин ол митингиге медеглээн.

Хайгаараакчыларның болап турарын ёзугаар алырга, Англияның ажылчын ацгызының эрге-ажыктарын камгалаан сөөлгү күчүлүг демисел болза Күш-ажылдың британ каттыжышкынының күштелдирер ужуругуна удурланыышкынны күштелдирер ужуруг деп, ук Комитеттиң даргазы Кэвин Хэлпин ол митингиге медеглээн.

Хайгаараакчыларның болап турарын ёзугаар алырга, Англияның ажылчын ацгызының эрге-ажыктарын камгалаан сөөлгү күчүлүг демисел болза Күш-ажылдың британ каттыжышкынының төдаргай-ла чөөн үзелдиг болу бээринге чедиргеп.

Агрессияның уржуктары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Индий-Кыдаттың чурттарынга удур агаар дайынын күштелдиргени америк үндүрүг төлекчилерин 400 миллион ажыг доллардан коңарадыр уржуктут болган. Пентагонуң чизе түүнелдерин барымдаа болдургаш, «Чикаго дейли ньюс» солунуң Вашингтонда корреспондентизи Макгэфин мынчаар дыңзээн.

Ол түүнелдерни ёзугаар алырга, дүжүр аттырган америк самолёттарның ниити өөртээ 265 миллион доллар. Оон аңгыда, шинтили-биле 15,5 миллион доллар өртектиг хөй-хөй америк вертолёттар Мурнуу Вьетнамга база уэуткаткан. Индий-Кыдатта дайынга бомбалакчы «В-52» дээр стратегтиг самолёттарын ажыглаары-биле холбашкан чарыгдалдар сөөлгү беш ай дургузунда 113 миллион доллардан ашкан.

Мында көргүскен чурагайлар Индий-Кыдаттың чурттарынга удур агаар дайынынга АКШ-тың үндүрүп турар чарыгдалдарының үүгле чамдык кезин деп, корреспондент демдеглээн. Индий-Кыдаттың эриктериниң чоогунда чоруп турар 7 дугаар флоттуң корабльдериниден ужудуп турар шериг-далай ужар үүлүүнүң самолёттарын ажыглаарының кайы хире паражалының безин Пентагон дыңнаттаан. Мурнуу Вьетнамда болгаш Тайландыда ужар үүл базаларын хандырарының когаралдының, чарыгдаан бомбаларның, өске-даа чемзектериниң өртөөн көргүзер сан-түүнүп база чок.

Индий-Кыдатта агаар дайынынга АКШ-тың херек ыыында чарыгдалдары Пентагонуң ону көргүзүксен турарындан орапчок улуг түүнүг дээрзинде чигзиниг чок.

Индий-Кыдатта тулчуушкуннар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамны хостаарының күштери биле сайгончу шериглериниң аразында шыңгыы тулчуушкуннар Сайгонуң мырыңай чоогунда бооп турар. Патриоттар мурнуу-вьетнам найысыладан 35 километр соңгу талада чалча шериглериниң туруштарын атакалаан.

ЮПИ агентилелдиң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, үр тулчуушкуннар болган соонда Сайгонуң шериглери Плейку хоорайның барыын талазында ортаа шаттарда Леминь базаны катташ чоруур ужурга таварышкан. Хосталга күштери дайынның ол черде өске-даа быжыгланыышын черлерин атакалавышаан.

ХАНОЙ. (СЭТА). Америк дайынызрактар мурнуу-вьетнам черде чаа-чаа кеминг хектерни үүлгедин турар. Хосталганың парлалга агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың самолёттары август 19-та Сайгондан ырак эвесте Кутинин девискээринге агаардан хоранаар бүдүмелдер чашкан. Оон уламындан чимистиг садтар, рис шөлдери когаралга таварышкан, хөй мал кырылган, ол черин хөй суурларының чурттакчылары хоранаанган.

Кожазында Чангванг районга август 15-те болгаш 17-де америк самолёттар өрт үндүрер, бустун чаштаар бомбаларын ажыглааш, Тханьан общинаны бомбалаан. Тайбың чонуң аразындан хөй кижи айылга таварышкан.

Хосталганың Парлалга агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Куангнам можуга дайын шөлдерде тарып каан ристи чок кылыр дээш кодээ ажыл-агый хоралакчыларын ажыглаан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Камбоджаның патриоттары чурттуң вайысылалының барын талазында 5 дугаар стратегтиг орукта Пномпеньиң шериглерин бүзүелээрин күштелдирип турар. Пномпень шериглериниң ол чугула орукта патриоттарны үндүр кызар дээн база бир оралдажыышкыны буурап дүшкен.

ХАНОЙ. (СЭТА). Лаостуң улусчу-хосталга армиязының кезектери август 25-тен сентябрь 1-ге чедир болган дайылдажыышкыннарының үезинде Доңгалыг шыныаның девискөринге дайынның 654 солдат, офицерин сандан үндүрген деп, Каосан Патет-Лао агентилел дыңнаткан.

Ол агентилелдиң дыңнаткан барымдааларындан алгаш көөрге, Сиенкуанг можуга Лаостуң патриоттары сентябрь 1-де дайынның 3 самолёдун болгаш бир вертолёдун дүжүр аткан. Ынчангаш Лаостуң агаар делгемнинге дүжүр аттырган америк самолёттарының болгаш вертолёттарының ниити саны ам 2389 болган.

ВДР. Америк ужар үүл Соңгу Вьетнамның сырый чурттакчылыг черлериниге араатанзыг халдаашкыннарын үргүлчүлеп, чуртталга бажыңнарын, рис шөлдерин, садтарны, фабрикаларны болгаш заводтарны узуткап турар.

ЧУРУКТА: чамдык бүдүрүлге черлериниң бажыңнары чуурлуп, үрелзе-даа оларда ажыл соксавайн турар. Бүдүн арткан станоктарны болгаш машиналарны өскээр көжүргеш, катап ажылдадып, ажыглап турар.

(БТА—СЭТА-ның фотозу).

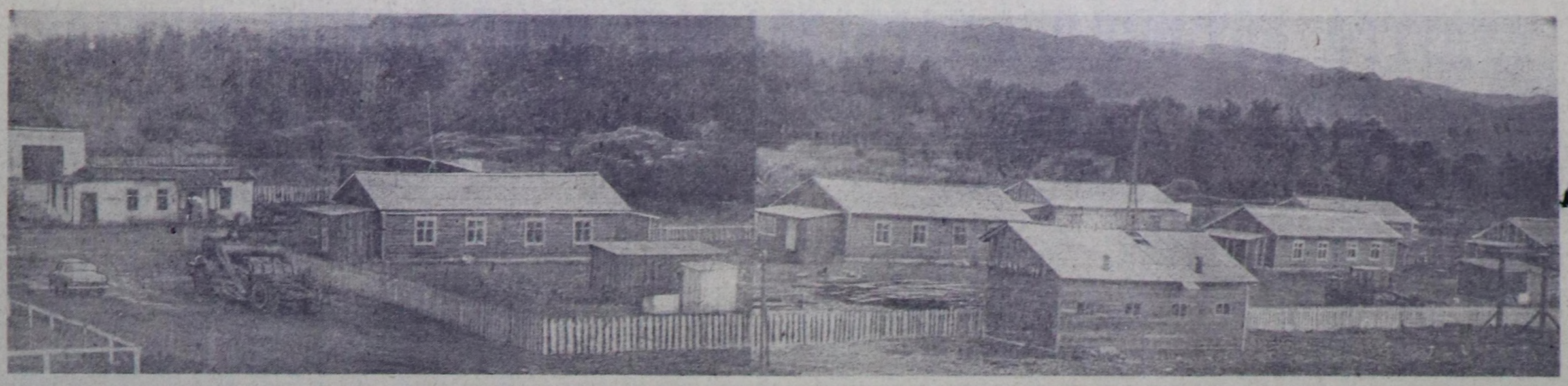

Орук — бүгү чурттуң амыдыралынга кол черии эҳлеп турар. Бистиң республиканың орук шугумунда 2,3 муң кижи хаара туттунган болгаш оруктарны эки байдалга тургузар, ооң чогуур сентелгезин ой-шаанда былып, чүк болгаш шассажир соортүлгезин хандырар дээш күженнишкиннинг ажылдан турар.

Шагаан-Арыг — Чадаана аразының чаа оруун № 209 орук-ажыглал участогунуң коллективи кылып турар.

Олар ам оруктуң кол тудуун доозуп, ооң кырын асфальт-биле шын турар. Белдир-Кежин суурда асфальт-бетон заводун туткан. Ол завод хонукта 200—300 тонна асфальт кылыр аргалыг. Ак-Туругда орук-сентелге базазын туткан. Ында чурталга бажыңнары, ниити чурталга өрү, мастерская, столовая, гараж болгаш өске-даа объектилер бар. Ол суурнуң ниити хевирин бо чурукта көргүскен.

А. АИРНИҢ фотозу.

ДҮН-ХҮН ЧОРУКТУГ ЭР

Дүнмазы, дүнмазы эвес-даа болза, бодундан аныяк кижилерни Саая Кара-оолович дүнмам деп чаңчыккан дарга чүве-дир. Келдиртинкени кара комбинезонунуг, чалбак кызыл шырайлыг, узун эрже эвилеп хүлүмзүрээн, ол мынча дээн:

— Ал-бодун, чүдүрүкчүн, автомашинан орукка белен-не ыйнаан, дүнмам?

— Ийе. Белен-не, дарга.

— Ынчаарга мынды-дыр дүнмам: бөгүнден эгелээш, сени бо иштинге чоруктарже чардыктырбас бодай-дыр мен. Машинан идеделдиг, бодундаа быжырымчалыг кижи болгай сен, Хөндергейже хаптар бо-ла. Моон соңгаар, кезек үе эрткиже, үргүлчү-ле ол эвеспе. Канчаар чоруурун, кымга бараалгаарын, чүнү эккээрин сургаан хөрөө бар бе?

— Чок ийин. Саая Кара-оолович. Орук бижинде айтыпла каан чүве-дир.

— Кандыг дуза хөрегил?

— Чүү-даа хөрек чок.

— Ындыг болганда, орук-суур менди-чаагай, дүнмам!..

* * *

Тудуг мыжы сөорткен, соонда кожуглуг, ногаан хөректиг «ГАЗ-53» дээр чүк машинаны Нүүрүк-Хөлдүң элезин хаажылаан эрин-биле шыыладып кел чоруй, дөктаай берген. Кабинаның оң солагай талакы эжиинден узун, кыска көстүг ийи аныяк эр үне халыпкаш, ырлаашпаан, хөлө маңнажыкканар.

Өске эвес, өңүүк чурттуң
Өндүр, ак-көк хөлү-дүр сен.
Өдүрек дег, харбаңгылап,
Өөкүнге эштин алыйн
Хары эвес, кады чурттуң
Кайгамчык көк хөлү-дүр сен.

Кас дег, куу дег,
харбаңгылап,
Хайым чалгынын куспактап аайн.

Чүгле ырыктааштыг сугже мойт кылынгаанар. Чурумалдың чаражын чугаалап-даа четпес: хөлдүң аар ий талазында ак-ак баштыг, көк-көк даглар сугга көрүнчүктелгеш, куду баштаны бергилээн, ынаар үстүнде, Чеди-Тей чиргилчиннелген, ооң талыгыр ыдында, улуг-ла кожагар ак шляпа дег, Моңгүн-Тайга карак чылчырыкталдыр чайнап чыткан. Хөлдүң ногаан бырлаңында эр, кыс ийн куу ооллдарын эдертипкен, улуг, биче ак-чайт салгын хемелери дег, кулбурткулаан, ооң бетинде эжинген эдериниң баштары карааргылап, хүрең оргалары хүнге кылаңнашкан.

Кезек шымыгылапкаш, олар үне халгып кээп:

— Сен бе, мен бе? Келче, харыы!—диштеп соонда, сегиржип ап, хүрежи бергенвер. Чаяанындан кара аныныг чүдүрүкчү эр ша-даа четпейн, октадыпкаш, дээр шаар көрүп алган, өө-тынмышаан, эжинге чугаалап чыткан:

— Ынчаанмайн канчаар. Сен дээрге кожуунуң алдан дерттинүң бирээзи-ле болгай сен. Май 9-та шүүлдүң-даа чоп. Моге болурунуң баажызы чүде чүвел аай бо, Биче-оол?

— Баажызы бо-дур харын, хүрежип турарывыс. Үргүлчүде мынчаар шеветтиңер болза, сенде ужур бар-дыр, Боря. Чүгле кара күш эвес, алды арга, беш меге база херек. Оон ыңай, хүрежир кижи арагалап, таакпылап черле болбас. Ча, артык чугаа-даа борта-ла калзын, хан орар-дыр! дээш, чолаачы кеттине берген.—Сууржуурун күзээн тос малчын чаа бажыңнарны маңнап турар. Тос бажың билдиң бе?—дээш, Биче-оол руль артынга олурупкан.

«ГАЗ-53» катап-ла, буруладып ыңай болгай.

* * *

Бо болза чолаачы кижиниң бир ырак рейзиндең карак чивеш аразының хензиг чурумалы-дыр. Салымы машина, орук-биле холбашкан руль тудукчуларының бүгү-ле эрткен оруун, соорткен чүгүн машинаның айтыкчы херексели, чолаачының орук дептери чокта, кым-даа тода санап-түүнеп күш четпес ийик. А Тас Биче-оол чогум-на ындыгларның бирээзи-дир. Ону бүзүредир кандыг барымдаалар барыл? Карты, Мугурнуң ужу-бажындан Моген-Бүреннің ыраккы одаларына чедир, Мугур-Аксыдан Хандагайты, Чадаана таваразш, Кызылга кирер, оортан бөөр-даа бүгү-ле орук-чириктер чугаалап турган болза: «Биче-оолду таныыр бис!» дижирлер ийик. Ону Моңгүн-Тайганың шуурганы, Кызыл-Арттың хортүү, Хөндергейниң малгажы, Чадаананың үери-даа шенээн, (кезедип чадашкан, орукка акташкан, дүн-хүн чоруктуг эр чүве-дир.

* * *

Бо очеркти бижип эгелээрим хүн, тодаргайлаарга, сес айның сөөлгү дыштанып хүнүнде, бистиң маадырывыс «Малчын» колхозтуң машина парыгының даштынга дөрт дугуйлуг «өңүүнүн» тезиктиг ажаалдазын доозуп, аштап-чулгун турда, чеде берген мен. Септөөр-даа түү боорул аан. Машина мырыңай-ла чаа. Ооң спидометри түгле 14.000 километр эрткенин көргүзүп тур. Чолаачы «ГАЗ-53»-түң халывын дуглаңкан. Ол чүл дээрге машина кан-кадык, чорук чоруурунга белен дээн ол.

— Кайтаар белеткениң турарыл?— деп айтырымның харызы чаңгыс-та сес болду.

— Хөндергейлөөр.

Ынча дээрге сагышка дораан-на тайга кирип, ында Делгем, чырык сонгалыг, бедик хөрөктиг, соонда кожуглуг, чаа «ГАЗ-53»-түң магадап көрүп тура, ооң мурнунда кандыг машина мунуп турганын сонгуургай бердим:

— «ЗИС-355»-ле болгай. Октан, тонан каапкан, кеңгергей эттиг бүгү-ле четпес механизмнерин четчелеп, «бут» кырыңга тургускан болгай мен. Ол ам-даа маңнавышаан. Үжен ийилөөн пазы-харымның сөөлгү он чылының иштинде янзы-бүрү машиналарны мунар, септөөр ужур менээ онаашкылаан-на болдур ийин. Мунган «хөлгезе» орукка үрелген эш-оорну торепчилеп, бар-чогумну үлежип, кылчырын кады кылчып-даа шаг болдум, а бо аразында озал-оңдакка-даа таваржын көрбедим. Билириңден-не хамааржыр чүве ийин. Биргөөр чугаалаарга, чолаачыга түгле руль долган, машина шимчедин билирий четпес, харын слесарь, механиктиг тускай эртемге база чугула дүрзин амыдырал-дуржулгадан билир мен. Ол-даа эвээш-тир. Ниити билиг база херек. Ынчаган ийи чыл улай партия системазының кежээки школазында өөренип тур мен.

— Оон алган көөрге, чагыдып, номчуп турарыңар хөй ышкаш-тыр аа?— дээримге, ол Тывада үнүп турар солунардан ажыда, «Руль тудукчузу», «Моол», «Аныяк коммунист» деп сеткүүлдерни алдылай-дыр. Чолаачының билиниңде намдары шак ынчалдыр-ла өоорту тодарап келди ышкаш: ниити билиг школазы. Механизация. Политболгум... Ам-даа уламчылаары чугаажок. «Аныяк коммунист» деп сеткүүл адындан сагыш алынгаш:

— Партия кежигүнү бе азы белеткениң турар бе?— дидим.

— Кежигүнге кандидат мен. Ол бедик аттан үйгу-даа келбес, олут-даа олуртунмастыр — хамыктың утказы мында. Даарта күш-дүнден тура халаан:

Көгү-шыгы хөлбелчиңизи Хөлчок чараш Хөндергейим—дээш хаптар бо-ла мен. Чоруп-чоруп келирге, алган эш чазык-чаагай, ажы-тол каткы-хөглүг үткүп келир чүве-ле болгай — дээш, кижим ужуралт каттырган, машинадын гаражка киирип каар дээш халды.

Салчак МОЛДУРГА.

Очерк

«Шынның» конкурузунга

ОЛИМПИЙ ОЮННАРЫНДА

ВАСИЛИЙ АЛЕКСЕЕВТИҢ АЛДЫН МЕДАЛЫ

МЮНХЕН. (СӨТА). Совет аар атлет Василий Алексеев сентябрь 6-да ийиги аар дөңзилиг штангистериниң маргылдаазынга арыг тиилелгени чедип алганы дээш олимпиаданың алдын медалы-биле шаңнаткан. Ооң аар дөңзи көдүрериниге ниити дөңзиан — 640 килограмм болган. Ынчангаш ол бодунуң ооң мурнундагы-ла делегей рекордун база катап бадыткааны олдур.

* * *

МЮНХЕН. (СӨТА). Великобританиядан барган спортсмен Родней Патиссон олимпиаданың парустуг хемелериниң «ужутар голланд» деп бөлүүнүң маргылдаазынга баштайгы тиилекчи боор шылгаваан. Ол сөөлгү, чедиги чарыштың түңнели хамаан чокка алдын медальды чаалап апкан.

ЧУРУКТА: XX олимпиаданың ийиги аар дөңзилиг штангистериниң маргылдаазынга арыг тиилелгени чедип алган, алдын медаль-биле шаңнаткан совет атлет Василий АЛЕКСЕЕВ.

Мюнхен болуушкуннарынга хамаарыштыр

МЮНХЕН. (СӨТА). Ооң дыңнадын турары-биле алыргы, экстремистиг палестин организация «Кара сентябрьга» хамааржын турар болук кижилер Олимпий суурунда израиль делегациянның чурттан турган бажыңынче халдаашкын кылган дугайын XX олимпий оюннарының Организастыг комитединиң даргазы В. Дауме сентябрь беште болган парлаага конференциязынга дыңнаткан. Халдаашкын түңелинде олгеннер база бар. Үстүнде аймтаан болук кижилер израиль спортчу делегацияның арткан кежигүннериңе боо-чепсек-биле кыжаңын, израиль кара-бажыңларын 200 палестиннерни хостаарын израиль чазактан негеп турганнар.

Делегейниң Олимпий комитеди болган олимпий оюннарының организастыг комитеди олимпийжи суурга ол болуушкуннуң уржуундан олимпий оюннарын түр соксадыр деп шиитпирлээн турган.

* * *

МЮНХЕН. (СӨТА). Сентябрь 5-тиң кежээзинде «Кара сентябрь» дээр үүлгедикчи организацияның террористери-биле ГФР-ниң полицейжи эрге-чагыргазының аразында террористер болган оларның тудуп алган кижилери-даа араб чуттарының кайы-бирээзиче самолёт-биле чоруткан турарының дутайын дугуржуп алганнар. Террористерни болган оларның тудуп алган кижилерни Мюнхенден 25 км. черде Фюрстенфельдбрукта аэродромга ийи вертолёт-биле чедире берген. Аная оларны «Боинг» деп самолёт маңнап турган. Вертолёттар хонуптары билек-ле кедеп чыткан полицейжи снайперлер террористерже боолап эгелээн. Удур-дедир аткылажыышкын үезинде террористер сүүп алган чораан спортсменнерни, вертолёттуң бирээзиниң ужуулкучузун, а ол ышкаш бир полицейни: узуткааннар. Үш полицей болыгланган.

Гранаталар частыныкыныдан бир вертолёт база узуткаттынган. Полиция болган шериг таныылдары аэродромнуң девискээрни бүзүүлеңнеп, ону ыяк хайгаарап, чиндиг чорун турар.

Баварияның ниитики херектер министри аңаа кедег кылганының чылдагаанын тайылбырлаан, мынча дээн: туттурган кижилер террористер-биле кады Каирже азы Мароккоже ужудун чоруурунга чөпшөөрешкен-даа болза ол черлерге четкен соонда израиль спортсменнерни дөмей-ле узуткан каастар дөрзинге террористер-биле чугаалажыышкыннарны кылган немец албан кижилери айыылының турганнар. Ооң ужурундан туттурганнар самолётка олурутпан мурнунда оларны хостаарын орадаажыр деп полиция шиитпирлээн.

Баварияның ниитики херектер министриниң медеглээни ёзугаар алырга, аткылажыышкын үезинде 5 террористер олурткен болгаш 3-жү туттурган.

ГФР-ниң чазааның төөлөлекчизи Алерстиң чугаалаарындыг-биле алырга, тудун алган кижилери-биле кады террористериң ужудун чоруурун болдурбас деп федералдыг чазак быжыы-биле шиитпирлээн турган. Аэродромга болган чүүдүү планнаан турганын Алерс база медеглээн.

* * *

МЮНХЕН. (СӨТА). Олимпиадада ССРЭ-ниң спортчу делегациязының удуртукчулары мооң адаанда медеглелди кылганнар: «Совет спортчу делегация олимпий оюннарына сентябрь 5-те болган өтүм-чидиниг болуушкунга ханы хараадаашкының илеретиннаан, олимпийжи идеаларның пеитерээринге, тайбының болган кады ажылдажыгаанның хөрөөнге, Мюнхенде олимпийжи маргылдааларын чедишкиниг доостурунга деткимчеин моондаа сонгаар кылырынче кыдыл медеглеп тур».

* * *

МЮНХЕН. (СӨТА). Сентябрьның алдында Делегейниң Олимпий Комитединиң күүсүкому (ДОК) Олимпийжи суурга болуушкун-биле холбаштыр сентябрь беште соксаткан XX Олимпий оюннарын үргүлчүлөөр деп шиитпирлин үндүрген.

Олимпий оюнларын мурнунда айытканы сентябрь 10-да эвес, а понедельникте, сентябрь 11-де хаар.

Сентябрьның алдында Мюнхенниң олимпий стадионунга болган кажыдаалдың ёзугаалынга түве чугаалаан. Делегейниң Олимпий Комитединиң президентизи Э. Брендедж XX чайгы олимпий оюнларын төнчүзүнге чедир эртпирериче кыйырган.

Ынчангаш олимпиаданың маргылдаалары сентябрь алдының хүнүнүң ийиги чартыында катап эгелээн.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ.

МОСКВАДАН

18.00— Өңүүг телекоргүзүг. 20-га Олимпий оюннарында Мюнхенден дамчыдылга. 18.00—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30—«Шолбанчыгаш». Ургуларга программа. 18.50— Ургуларга фильм. «Мен аныяк космонавт мен». 19.10— Телемедээлер. 19.25—«Хамсара—ак-көк орук». Кинооочерк. 19.40— Телемедээлер (орус дылга) 19.50— Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00— Өңүүг телекоргүзүг. 20-га Олимпий оюннарында Мюнхенден дамчыдылга. 22.00—«Делегей улустарының ураны чүүлү». Болгарияның таңшылары болган ырылары. 22.30— «Ye». Информастыг программа. 23.00—00.40—«ЧК ажылдакчылы». Уран-чечен фильм.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Орус дылга шылгалда

Чәәрби алдын, чәрби тос меңгүн болгаш, чәрби алды хүлер медальдары Москвага болуп эткен орус дыл, литература, төөгү болгаш ССРЭ географиязының талазы-биле Бүгү-делегей олимпиадазының чеден беш киржикчилери алгаш чаңаргар.

Оларга ниити билиг школаларының үстүкү класстарының өөренікчилери, Монголиядан Австралияга чедир 16 чурттарның вацповал олимпиадаларының тиилекчилери, ол ышкаш бүгү-делегейниң орус дыл болгаш литература башкыларының ассоциациязында киржип турар чурттарның толөлекчилери хамааржыр.

Бо организация 1967 чылда тургустунган болгаш бүгү социалистиг чурттар-биле кады 29 капиталистиг чурттарны база хогжүп орар чурттарга делегей дылы апар чыдар орус дылды өөренип ап турарлар. Чаңгыс сос-биле чугаалаарга: орус соске хаңдыкшыл хөй чылдагаанардыг.

Амгы үеде хөй-хөй чурттарның ниити билиг школаларында орус дылды өөренип турар. Англияның 802, Германияның Федеративтиг республиказының 503, Францияның 400 школаларында орус дыл башкылаашкыны чорун турар.

Баштайгы ужуражылга оорүнчүт-ле болган. МАПРЯЛдың ыңгыгне секретары, дыл эртемнериниң доктору Виталий Костомаров Ленин дагларында уругаарның театр Ордузунга олимпиаданы байырлыг байдалга ажыткан.

Бирги олимпиада МАПРЯЛдың эгелекчи саналын ёзугаар Москвага болганы бо. Аалгыларның ортумак назыны 15—16 хөр болуп турар.

Орус дылды өөренирличе сеңи чүү хаңдыкпытканыл дөрөөн Гамбургтан келген он алды харлыг Крестен Алберстен айтырган мен. «Политэкономияны сонуургап турар мен. Маркс, Энгельстиң ажылдарын немец дылга номчугуладым. Социализм тиилээн чурттуң политэкономиязын номчуурда орус дыл херек-тир»—деп, ол тодаргай харылады.

— Чеховка. Чеховка база катап Чеховка — деп, сагышсеткилиниң өөдүрүүшкүнү-биле Парижтен келген Пьер Элькалм орус чугаалчылардан кымга ыяк сен дээн айтырымны харылады.

— Черле чүү дээш ыяк сен?— дидим.

— Орус дылга ынакшыырыңа ол меңзе дузалады. Сагыш-сеткилдиг избыгаан, состүг улуг чурукчузу кижи —дей-дир.

Австралия чурттуг Елена Борланд Михаил Шолоховтуң «Оожум Донун» номчуур дээш орус дылды өөренип алганын чугаалады.

Коридорларда бижирешкен үнүп класстан үнүп кел чоруаны кижиден-не: «Чүнү айтырдылар?», «Кадыг башкылар-дыр бе?» деп, айтырып-ла келир.

Шылгалда хүлээп ап турар «кадыг» шылгакчыларның чанынга баргаш, чедиичелиг харыы бүрүзүнге оларның канчаар өөрүп турарын эскерип көгдүм. Орус болгаш совет шулукчуларының шулуктерин американ ооллуг, моол уругнуг, француз өөреникчиниң чымчак, хөөг аян-биле чүректериниң хаңызындан номчаанын, Хельсинкиден келген ажылчынның оглу Финн Еероле Еуви Таппонун Москваның төөгүзүн чүве арттырбайн чугаалаанын, улуг Волга хемниң эриктеринде кандыг хоорайлар барын румын Виорика Опрянның адаанын дыңнап олурдум...

Олимпиаданың киржикчилери орус дылдың дуазы-биле Москвага ончуктежип алганнар. Улан-Батордан Оюунцэцэг Жамсраннажа, ГДР-ден Эльке Эрик болган Болгариядан Яна Жечева, Польшадан Ирена Татьевска, Кубадан Мария дель Кармен олар бот-боттарының аразында чүгле орус дыл кырыңга чугаалажып турганнар. Орус дылдың делегей дылы апар чыдарын мыя мооң безин көрүп болгур.

Олимпиада медальдар тыпсыры-биле доозулган. Виталий Костомаров-биле кады Ленинниң, Толстойнуң, Горькийниң дылын өөренип турар киржикчилерге моон соңгаар чедишкиннерни күзеп каалы. Орус дылды билирге дээрге — совет улустуң сагышсеткилин билип алырынче орук болтай.

Михаил АМЕТИСТОВ,
ПМА-ның корреспондентизи.

агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бүгүн республикада бүргеп, аязыр, биче чаъс чаар. Барыын угланмышкынныг хатты дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураазы 15—17 градус чылыг болур.

Кызылда булуттаар, чагбас. Хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураазы 15—20 градус чылыг.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Сөөлгү арт» 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Кинооочыныды 10, «Чечек болгаш даш». (1-ги, 2-ги кезектера). 14.40, 17.20, 20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Мээн ыныамга чинчилер» 15, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Бешки «Б»-деп келген ооллар», 9.30, 13.30, 15.20, «Ол хайгылга болган». 11.30, «Леди Гамильтон» 17.10, 19, 21 шактарда.

Садып алыкчыларга дыңнадыг

Кызылдың садыг черлери бо чылдың сентябрь 9-та Октябрьская кудумчузун дургаар эртенгиниң 10 шактан эгелээш янзы-бүрү НОГАА САДЫГЛААР БАЗААРНЫ ОРГАНИЗАСТААР.

Ногаа базаарынга консервалаан болгаш чаа дүжүттүң-даа янзы-бүрү ногаа аймаан, кургаткан кат-чимис чүүлдерин, борбак болгаш сөктап каан кара, кызыл перецтерни, лавр бүрүзүн, а ол ышкаш ногаа аймаандан кылган аъш-чемниң саваларын, консерва ажыдын, дуглаар херекселдерни садыглаар. Оон 1.2 болгаш 3 литр ишкир шил саваларны садып ап болур.

Садып алыкчыларны ногаа базаарынче чалап тур.

КЫЗЫЛ-САДЫГ ДИРЕКЦИЯЗЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, көзү ажылагый киллизиниң 21-47, улетүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузуг киллизиниң 20-60, бухгалтериниң 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тываның ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС 00687.